BALATONBERÉNY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV
2017 (felülvizsgálva: 2021)

BALATONBERÉNY TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

Elfogadva a 98/2021. (VIII.26.) képviselő-testületi határozattal

2017. DECEMBER

KÉSZÍTETTE: L. Balogh Krisztina okl. építészmérnök

Lőrincz Anna egyetemi hallgató

Lergel Ferdinánd egyetemi hallgató

KÖZREMŰKÖDÖTT: Mestyán Valéria címzetes jegyző

2021. MÁJUS

FELÜLVIZSGÁLTA, MÓDOSÍTOTTA:

Fadgyas Anita okl. településmérnök

KÖZREMŰKÖDÖTT:

Tóth László főépítész

Fehér László műszaki ügyintéző

Tisztelt Érdeklődők!

Balatonberény kiemelkedően szép természeti környezetben fekszik. Elődeink megőrizték a zöldövezeteket, nem építették be a Balaton - partot. Az elöregedett házakat felvásárlók zöme a paraszti építészeti kultúra alapjegyeit megőrizve végezte el a felújítást, az esztétika, a funkció és a korszerűség hármasának alkalmazásával. Az általunk összeállított kézikönyv célja, hogy az újonnan épített lakóházak, illetve a felújított régi épületek harmonikusan illeszkedjenek az épített és természeti környezetbe egyaránt. Iránymutatást tartalmaz az építtetők számára, értékmegőrző és hagyományokhoz alkalmazkodó megoldásokat szerepeltetve. Az arculat megismeréséhez ad segítséget, bemutatja a település, illetve a településrészek jellemzőit, ajánlásokat tartalmaz, hogy mely építészeti elemek segítik a település egyedi arculatának fejlődését. Tartalmazza az értékvédelem szabályait, előírásokat fogalmaz meg az utcaképekre vonatkozóan, illetve megszabja a cégtáblák, hirdetőtáblák karakterét. Nem tartalmazza és nem helyettesíti a vonatkozó jogszabályokat, de ezeket alátámasztó ajánlásaival védi Balatonberény építészeti arculatát. Szemléletformáló célt szolgál. Célja nem a tervezési szabályok korlátok közé szorítása, hanem a helyi építészeti értékek megismertetése, felhasználása. Kérem lapozgassák, ismerjék meg Balatonberény Településképi Arculati Kézikönyvét, hisz egy település arculatát a régi és új épületek együttese határozza meg, valamint az ezt övező zöld területek, az udvarok, kertek, utcák rendezettsége.

Mindenkinek kívánom, hogy örömmel építse, csinosítsa házát, környezetét Balatonberény szép és értékes arculatába illeszkedő, azt gazdagító építményekkel.

Horváth László
polgármester

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés. 5-7
2. Balatonberény bemutatása. 8-17
2.1. Általános település jellemzés
2.2. Védett természeti értékek
2.3. Településszerkezet, településkép
3. Örökségünk. 18-39
3.1. Településtörténet
3.2. Épített örökség
3.3. Régészeti lelőhelyek
4. Településképi szempontból meghatározó területek Balatonberényben 40-47
4.1. Településkép-védelmi terület lehatárolása és bemutatása
4.2. Településképi szempontból meghatározó karakter területek és jellemzése
5. Építészeti útmutató, ajánlások 48-57
5.1. Belterületre vonatkozó általános építészeti ajánlások
a) Telepítés
b) Magasságok
c) Tetőhajlás, tetőforma
d) Épületek homlokzatképzése, színezése, anyaghasználat
e) Ajtók, ablakok
f) Kerítések, kapuk
g) Udvarok, telkek zöldfelületei
h) Utcák, közterek, fasorok, utcabútorok
5.2. Tájhasználati ajánlások
6. Jó példák. 58-63
7. Sajátos építményfajták, reklámhordozók és egyéb műszaki berendezések. 64-67
8. Fotógyűjtemény 68-69
Inváziós fajok jegyzéke 73-74
Forrásjegyzék. 74

Bevezetés

1

A harmonikus és élhető környezethez minden embernek joga van, így a településeknek erre lehetőséget kell biztosítania. A település a táj és az épített környezet együttese. Településképünk meghatározó elemei a terek, az utcák és az azokat kísérő épületek összessége. A hangsúly az összességen, az összképen van. Az építészet sokszínűségét adja a változatos utcák, terek, épületek sokasága, azonban figyelni kell azok illeszkedésére, hogy a sokszínűség ne zavaros összképpé álljon össze. Ugyanígy a házak is lehetnek eltérőek egymástól, más rendeltetésűek, de ha nincsenek tekintettel egymásra, zavaros, élhetetlen környezetet alakítanak ki.

Hogy közelebb kerüljünk egy településhez jobban meg kell ismernünk azt, nem csak történelmi, hanem településszerkezeti, építészeti oldaláról annak érdekében, hogy a településfejlődés során a meglévő történeti településszerkezet és épített környezet értékeinek méltó megőrzése és fenntartása mellett a folyamatosan megújuló társadalmi- gazdasági igényeknek eleget téve mi is hozzá tudjunk tenni örökségünkhöz.

A Településképi Arculati Kézikönyvön (TAK) keresztül meghatározzuk Balatonberény jellemző, jövőbeni tervezés során iránymutató arculatát. Ennek során az építtetők, tervezők és a lakosság számára közösen megfogalmazott ajánlásokat nyújt az illeszkedés mikéntjére, a megfelelő lépték, a kialakult települési szövet és a karakteresen eltérő településrészek figyelembevételével. A kézikönyv szerepe az építészeti normák, a jó példák bemutatása, melyen keresztül lehetőség nyílik a lakosság szemlélet-, illetve a közízlés formálására, a városlakók számára egyértelművé téve a szakmai elvárásokat.

Balatonberényi szőlő, részlet

Vajon mit is jelent balatonberényinek lenni?

Belterület részlet

Valószínűleg minden egyes lakosnak mást- és mást jelent. Azonban itt is, mint minden településen megvannak azok a közös kapcsok, amik összefogják a község lakóit. Ezek közül talán a legfontosabbak településünk kultúrája, a hagyományai, vagy éppen építészete.

Jelen kézikönyv a település építészeti sajátosságait deríti fel. A falu nevezetességei mellett kevéssé ismert építészeti kincseit is bemutatja és feltárja azokat az apró, de igen fontos összefüggéseket, amik a település karakterét, építészeti hangulatát határozzák meg, azaz megkülönböztetik Balatonberényt más magyar, Balaton parti településektől.

Ezekre tudatosan figyelve őrizhetjük meg településünk arculatát, ezekhez igazodva, illesztve új épületeinket és az egyéb építészeti elemeket alakíthatjuk felelősségteljesen és harmonikusan Balatonberényt.

Strand, részlet

Krisztus szobor

A kiadvány egyaránt hasznos lehet a helyi lakosoknak, hogy részletesebben megismerjék településük értékeit, tájékozódhassanak történetükről, és a jövőben jobban értékeljék községük kincseit. Emellett előszeretettel ajánljuk a településen építkezni kívánóknak/vágyóknak, hogy megismerjék a terület sajátosságait és az újonnan épülő ház könnyedén beilleszkedhessen a helyi környezetbe.

A kiadvány településképi ajánlásokat is tartalmaz, amelyek jó példaként szolgálhatnak az építkezés során. Ezeket a példákat a település építészeti összképének és sajátos vonásainak vizsgálata során határoztuk meg, hogy ezzel is segítsük az építkezők munkáját.

A kézikönyvben megjelent példák nem kötelező jellegűek, céljuk nem az építészeti szabadság megkurtítása, hanem éppen az esztétikai és építészeti értékek ismertetése és a településkép továbbformálása. Reméljük, kiadványunkban mindenki megtalálja a keresett tartalmat!

Jó olvasást kívánunk!

Balatonberény bemutatása

2

2.1. ÁLTALÁNOS TELEPŐÜLÉS JELLEMZÉSE

Balatonberény Somogy megyében, Marcali kistérségben, Marcali járásban található község. A Balaton déli partjának Budapesttől legtávolabb fekvő üdülőhelye Balatonberény. A település Somogy és Zala megye határán, Belső-Somogy középtáj területén terül el, a Kis-Balaton szomszédságában, a Balaton és a Marcali-hát találkozásánál, a Zala folyó torkolatától 4 kilométerre fekszik.

A régebben Berényi-gerincnek is nevezett, Balatonberény és Balatonkeresztúr között kezdődő, a túlsó partról is jól látható hátság 33–35 kilométer hosszan húzódik dél felé Böhönye és Segesd vonaláig. Magassága nem nagyon haladja meg a kétszáz métert, legmagasabb pontja Marcali és Kéthely között a Baglas-hegy (254 méter). A Marcali-hát alapja a pannon üledék és a felső-pliocén homok, a lösztakaró alól csak néhány helyen bukkan elő a homok- és agyagréteg. A természet erői persze napjainkban sem pihennek: a felszínt az eróziós és suvadásos hatások ma is formálják.

Szőlőhegy, részlet

A község Balatonszentgyörgy és Balatonkeresztúr között terül el. Északi oldalon a Balaton (kb. 6 km-es szakaszon) határolja. Autóval a 7-es és a 76-os főutakról, illetve az M7-es autópályáról; vonattal a Székesfehérvár-Gyékényes vasútvonalon közelíthető meg.

Balatonberény 2609 hektárnyi területen 1091 fő él, 651 lakóházban.

A Marcali-hát löszlapjának tetejére települt község üdülő központja közvetlenül tóparton található, a strandoktól gyalogos távolságra. A Balaton melletti sávban számos rekreációs szolgáltatás kapott helyet, strandok, futballpálya, kempingek, szálláshelyek és éttermek várják a kikapcsolódni vágyókat.

Csicsergő-félsziget

A községtől keletre nyúló magasparton az egykori Pannon -tenger rétegei figyelhetők meg, amiben a geológia iránt érdeklődők tengeri kagylós rétegsorokat láthatnak. Ezen a magasparton található a szőlőhegy, a Bokros-hegy. A település szőlői a Balatonboglári borvidék részét képezik. A területén, kis parcellákon folyik a művelés, ám mára már jelentősen lecsökkent a szőlőművelés aránya, leginkább már csak a Balatonhoz közelebb eső, északi területeken jellemző. A szőlőhegy többi részén nagyon vegyes a művelés: a szőlők mellett nagyon sok szántót, kertet, gyümölcsöst és rétet/legelőt találunk.

A település déli felén a Holládi-erdő nyúlványa kúszik be, mely Natura 2000 különleges természetmegőrzésű terület is egyben.

Látvány a Balatonra

A település nyugati – a Kis-Balatonhoz közelebb eső – felén, a vasúttól északra fekvő területeken természetközeli gyepeket, átmeneti erdős-cserjés területeket és az erdőket, valamint nagy kiterjedésű nádasokat találunk. A nádasok a Balaton partján végig markánsan megjelennek. A fennmaradó területeken – belterülettől délre, a magasabban fekvő részeken - a szántóföldi művelés jellemző.

Az idegenforgalom jelentős szerepet tölt be a település életében, ami meghatározó eleme a foglalkoztatásnak és a fejlesztésnek. A nyári turizmus kiegészítéseként rendezvények és fesztiválok (szezonnyító, mesefesztivál, koncertek, stb.) teszik változatossá a vendégek napjait.

Balatonberény hangsúlyt fektet a lakosainak megtartására, a társadalmi élet felpezsdítésére, az itt élők összekovácsolására, hagyományok őrzésére. Több civil szervezet, egyesület működik a településen: Sportegyesület, Polgárőr és Önkéntes Tűzoltó Egyesület, Nyugdíjas Egyesület, Balatonberényért Egyesület, Vöröskereszt Alapszervezet, Turisztikai Közhasznú Egyesület, Magyar Tenger Vízisport Egyesület, Balatonberény az Idősekért és a Gyermekekért Alapítvány.

Strand 1

Balatonberény testvértelepülési kapcsolatot ápol Csíkszentimre erdélyi településsel. A testvértelepülési szerződés aláírására 1993-ban került sor. A kapcsolatfelvétel óta sok személyes ismeretség, barátság is létrejött, így gyakoriak a magánjellegű, családok közötti találkozok is.

Látvány

Strand 2

2.2. VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLETEK

Balatonberény a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóságának működési területére esik. Az igazgatóság 3260-3/2020 számú adatszolgáltatása szerint a településen az alábbi táji- és természetvédelmi szempontú kijelölések találhatók:

a) Országos ökológiai hálózat:
Két külön álló részen érinti a községet. Egy nagyobb kiterjedésű lefedés van a település észak, észak-nyugati részén. Területfelhasználás szempontjából erdőterületek, be nem építhető általános mezőgazdasági és nádas területek, valamint a Balaton tómedre tartozik ebbe a lefedésbe. A másik kisebb lehatárolás a település délnyugati részen található, ami jelenleg erdőterületeket foglal magába.

b) Natura 2000 SPA (különleges madárvédelmi) területek:	c) Natura 2000 SCI (különleges természet megőrzési) területek:
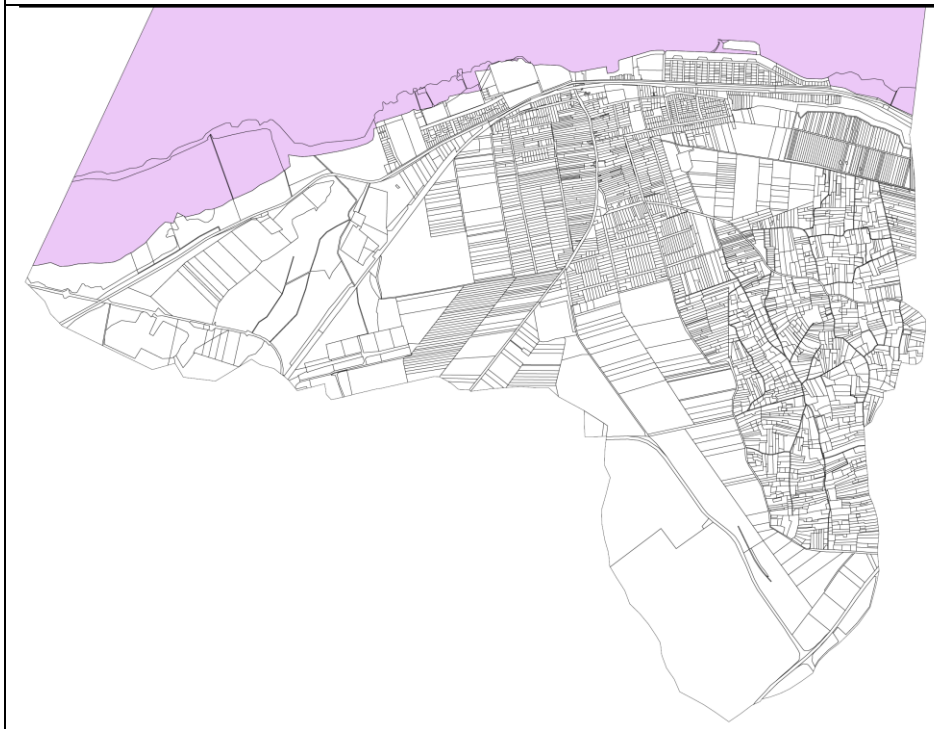	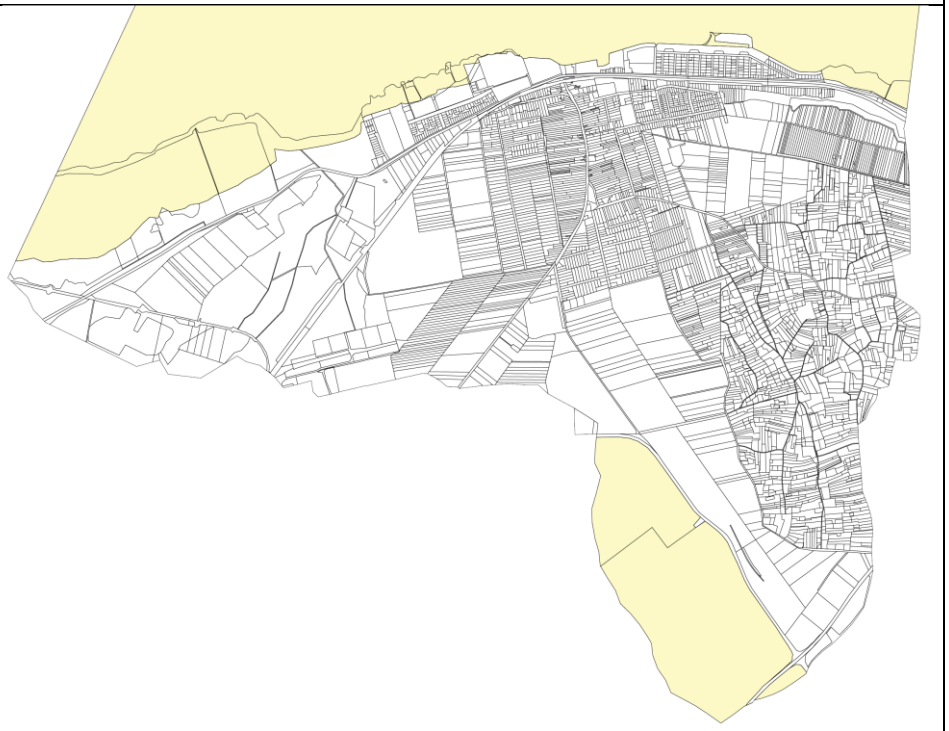
A BALATON-FELVIDÉKI NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG MŰKÖDÉSI TERÜLETÉN TALÁLHATÓ KÜLÖNLEGES <u>MADÁRVÉDELMI</u> TERÜLETEK **Balaton (HUBF30002)** – Balatonberény (hrsz.): 02/12, 02/13, 02/14, 02/16, 02/18, 02/19, 02/24, 02/26, 02/27, 02/28, 02/29, 02/30 A lefedett területeket nádasok borítják	A BALATON-FELVIDÉKI NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG MŰKÖDÉSI TERÜLETÉN TALÁLHATÓ KÜLÖNLEGES <u>TERMÉSZETMEGŐRZÉSI</u> TERÜLETEK **Holládi-erdő (HUDD20061)** – Balatonberény (hrsz.): 040/2, 041, 042 **Balaton (HUBF30002)** – Balatonberény (hrsz.): 02/12, 02/13, 02/14, 02/16, 02/18, 02/19, 02/24, 02/26, 02/27, 02/28, 02/29, 02/30 A lefedett területeket nádasok, erdő borítja és maga a Balaton tómedre.
A 275/2004. (X.8.) Korm. rendeletben kijelölt európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészletekről szóló 14/2010. (V.11.) KvVM rendelettel közzétett Natura 2000-es területek döntően a természetmegőrzési területek körébe tartoznak.	

d) Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek övezete *(egyedileg meghatározott és lehatárolt övezet, amelybe jellemzően a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet beépítésre nem szánt, sajátos karakterű szőlőhegyeinek, szőlőterületeinek, történelmileg kialakult mozaikos tájszerkezetének, egyedi tájértékeinek megőrzendő területei tartoznak)*	e) Tájképvédelmi terület övezete *(a természeti adottságok, rendszerek, valamint az emberi tevékenység kölcsönhatása, változása következtében kialakult olyan területek tartoznak, amelyek a táj látványa szempontjából sajátos és megkülönböztetett fontosságú, megőrzésre érdemes esztétikai jellemzőkkel bírnak)*
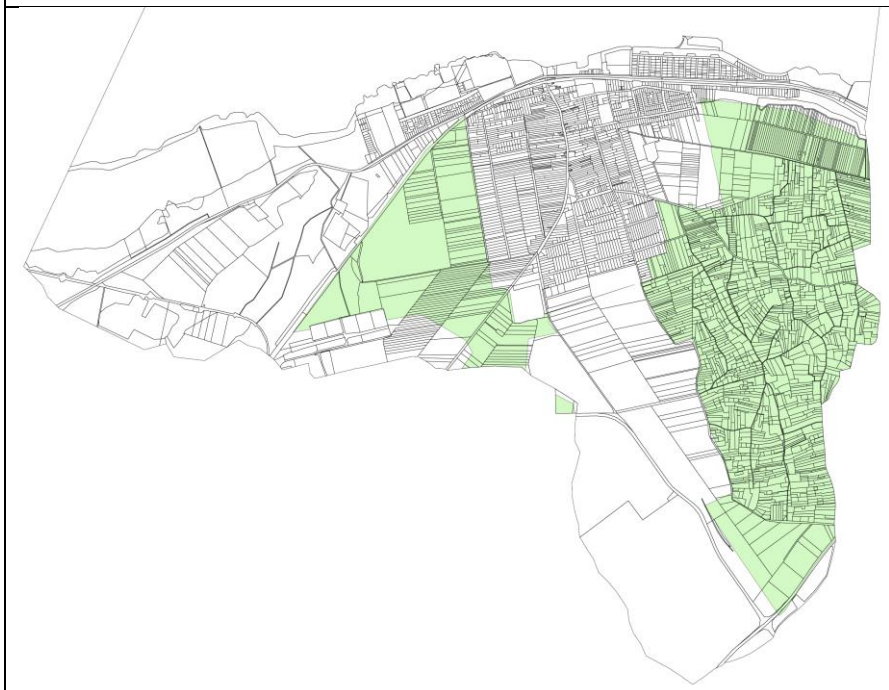	
Ebbe a védelmi kategóriába a település nyugati oldalán egy kisebb kiterjedésű rész tartozik, a vasút és a Mise út közötti szántóterületek, illetve a Mise úttól délre lévő szőlő ültetvények. A belterület felé haladva csodálatos kilátás nyílik a Balaton-felvidék hegyeire, sziluettjeire. A nagyobb lefedettségű terület felöleli a szőlőhegyet (Derékhegyet, Bokroshegyet) és az attól délre és északra eső mezőgazdasági területeket.	A lefedettség közel azonos az Országos ökológia hálózat lefedettségével.

f) Védett természeti terület (VTT) - országos jelentőségű Balatonberény nyugati területeit foglalja magába, a belterülettől a balatonszentgyörgyi határig terjedően, a Balatoni úttól északra és délre eső településrészeket fedi le a védettség.

hrsz.: 010, 012, 013, 014, 015, 016, 017, 018, 019, 020/3, 020/4, 020/5, 020/6, 021/10, 021/11, 021/12, 021/13, 021/14, 021/15, 021/16, 021/17, 021/18, 021/19, 021/1, 02/12, 021/2, 021/20, 021/3, 02/13, 021/4, 021/5, 021/6, 021/7, 02/18, 021/8, 021/9, 022, 02/23, 023,0 24, 06/23, 06/24, 065, 066, 068, 069, 070/2, 071, 08, 09, 1240, 1241

Balatoni utat szegélyező erdők

Egyedi tájértékekre vonatkozó felmérés a településre nem készült, enne későbbi pótlása a településrendezési terv átfogó felülvizsgálata során indokolt.

Balatonberény esetében meg kell említeni természeti értékeit is:

- Volt legelő és Dörc: A legelő eredetileg tőzegláp volt, amit a berényiek kultúrgyeppé alakítottak, vagyis olyan növények lettek idehozva, melyeket az állatok szívesen legeltek. Ennek ellenére védett növények is megtalálhatók a területen. A terület szempontjából komoly aggodalmat jelent az agresszívan terjeszkedő fajok (aranyvessző) elburjánzása, illetve a terület elfásodása.

- Csicsergő – félsziget: Balatonberény helyi jelentőségű természetvédelmi területe a falu keleti oldalán, a vitorláskikötő melletti 1,55 hektáros Csicsergő-félsziget, ami nevét az ott fészkelő madarak után kapta.

- Erzsébet fa: Balatonberény középpontjában a községház előtt áll a helyi természetvédelmi értéknek minősített öreg kocsányos tölgy, melyet "Erzsébet" – faként ismernek az idősebbek.

- ritka növények: agárkosbor és a pókbangó

- ritka állatok: réti csík és a búbos banka

Lápterület

Agárkosbor

Búbos banka

2.3. TELEPÜLÉSSZERKEZET, TELEPÜLÉSKÉP

Balatonberény tájszerkezetének kialakulását alapvetően meghatározza a Balaton - parti fekvése, a domborzati viszonyok, valamint a főközlekedési nyomvonalak. A település belterülete a Balatonhoz és a Kis-Balatonhoz közel alakult ki. A bel- és külterületi egységek szinte azonos időben jöttek létre, ezen a szerkezeti rendszerén az idők múlása sem változtatott, maradt az egy főutcás hosszanti belterületi egység, mely egyben a "történeti" rész emlékeit is őrzi. Az ősi településmag egy a Balatonra merőlegesen, északi-déli irányban fekvő út mentén alakult ki, mely mellett később a századforduló idején tapasztalt fellendülés formálta tovább, az üdülési funkció megjelenése a vízparttal párhuzamosan. A településmag mára több üdülőházas területtel is kiegészült.

Balatoberény légifotó

A belterületen öt jellemző településrészt lehet lehatárolni. A Balatonpart, a Falu, az Újtelep, a Béke utca és a Petőfi utca környéki településrészeket.

1.Falu településrész: A történelmi időkben kialakult úthálózatra szerveződött, szabálytalan, keskeny, szalagtelkek jellemzők. A területen a hagyományos, oldalhatáros (északi telekhatár), fésűs beépítési mód alakult ki. Egy telken általában 1 lakás van épületenként. Ezen a településrészen megmaradt a falusias utcakép, melynek súlypontjában a védett katolikus templom áll. A főutca kiszélesedő szakaszán áll a községház, a rendezett parkoló és játszótér mellett, az értékes tölgy és gesztenyefék alatt. Az intézmények szabadonállóak vagy a lakótelkek köz illeszkedve, azokhoz hasonló módon vannak elhelyezve.

2.Újtelep: A Faluhoz dél felől csatlakozik. A kertvárosias lakóterületek szabályos tömböket alkotnak. Az egységes utcakép kialakítása talán itt még a legképlékenyebb, a közterületek kiépítése, fásítások még folyamatosak. A lakótelkek beépítése oldalhatáros, az épületek a keleti telekhatáron állnak.

3.Béke utca környéke: a vasút déli oldalán található, csatlakozik a Falu intézményi területeihez és a Balatonparthoz, itt üdülőházas és hétvégi házas üdülőterületek vannak, a Falu felé esően lakóházakkal vegyesen. Ez a településrész a legrégebben beépült üdülőterület. A szűk utcák mentén, keskeny telkeken épült üdülőházak sűrű beépítést alkotnak, mégis kellemes hangulatú, kellően fásított utcás, kertes terület. Az üdülőházak oldalhatáron állóan, szabadonállóan, vagy ikresen vannak elhelyezve.

4.Petőfi utca környéke: itt még állnak a múlt század eleji villa-nyaralók, de az újabb épületek már lakóépületek, így a terület fokozatosan lakóterületté válik. A Petőfi utcától délre kialakult, és most beépülő lakóutcákon még nincs kialakult, karakteres utca és településkép. A megmaradt régi üdülőházak szabadonálló elhelyezkedésűek, a lakótelkek beépítése viszont oldalhatáros. Az épületek a keleti vagy az északi telekhatáron állnak.

5.Balatonpart: A tó és főút, vasút közötti keskeny vízparti sáv, ahol jellemzően az üdülést, pihenést szolgáló létesítmények találhatók. A beépített részek közül csak a rendezett zöldterületeken és a hétvégi házas üdülőterület utcáiban alakultak ki egységes utcaképek. Ezen a településrészen változatos funkciójú épületek találhatók.

Örökségünk

3

BALATONBERÉNY CÍMERE

A címeren álló kerektalpú kék pajzs, melyben zöld talajból szőlőtőke nő ki, rajta öt darab zöld szőlőlevél és három darab vörös szőlőfürt látható. A szőlőtőke bal oldalán zöld talajon vörös ékkővel díszített aranykorona fekszik, melyen lobogó vörös zászlót tartó, jobbra fordult vörös ruhás kar könyököl.

A pajzs jobb felső sarkában hatágú ezüstcsillag, a bal felső sarkában ezüst, fogyó hold lebeg.

A rostélyos sisak aranykoronájából zöld sisakforgó nő ki, melyet két oldalról aranyozott fekete sasszárnyak öveznek. A takaró mindkét oldalon kék-ezüst.

A címert a település egy korábbi pecsétjének elemeiből, illetve az egykori birtokos családok nemesi címereiből állították össze.

A szőlőtőkével ellátott pecsétet 1890 és 1908 között használta Balatonberény annyi különbséggel, hogy azon csupán egy fürt lógott.

A pajzs további elemei, továbbá a sisakdísz Balatonberény középkori, illetve XVII.-XX. századi birtokosainak, a Fáncsy, illetve a Hunyadi családnak a címereiből származnak.

3.1. TELEPÜLÉSTÖRTÉNET

A település kb. 6000-6500 éve lakott helynek tekinthető. A település története egészen a késő-bronzkorig nyúlik vissza, melyet egy régészek által feltárt, időszámítás előtti temető bizonyít; honfoglaló őseink előtt pedig éltek itt kelták, rómaiak, illetve szláv népek is.

A 10. század legelején a Dunántúlt birtokba vevő magyar népesség szintén lakóhelyéül választotta. A település első írásos feljegyzés egy 1121-es oklevél, ami „**Buren**” néven említi a községet, majd „**Fanchberen**” néven tűnik fel ismét az 1332-37-es pápai tizedjegyzékben, ami a település földbirtokosára, a gorodvai Fáncsy családra utal. Később „**Beren**”, majd ismét „**Fanchberen**” néven említik az oklevelek, majd egy 1563-as török kincstári adólajstrom „**Fajsz-Berény**” alakban tünteti fel. Az 1948-ban államosított Nagyúri Birtok kataszteri térképein már Balatonberény elnevezés szerepel.

A török uralom alatt a település fejlődése visszaesett, a lakosság egy része a Kis-Balaton nádasaiba menekült. A törökök kiűzése után csupán 12 háztartás volt a községben, a lakosok száma pedig lassan emelkedett.

A legjelentősebb fejlődést a Hunyady-család megjelenése jelentette, akik 1727-1948 júniusáig, az államosításig Berény földesurai voltak. A Hunyady család építi újjá a majdnem teljesen elpusztult, XIV. századi templomot, barokk stílusban.

Bél Mátyás (1684-1749) Notitia Hungariae Novae című tudományos művében pedig Balatonberényt szőlőtermesztéssel és halászattal foglalkozó településként írja le.

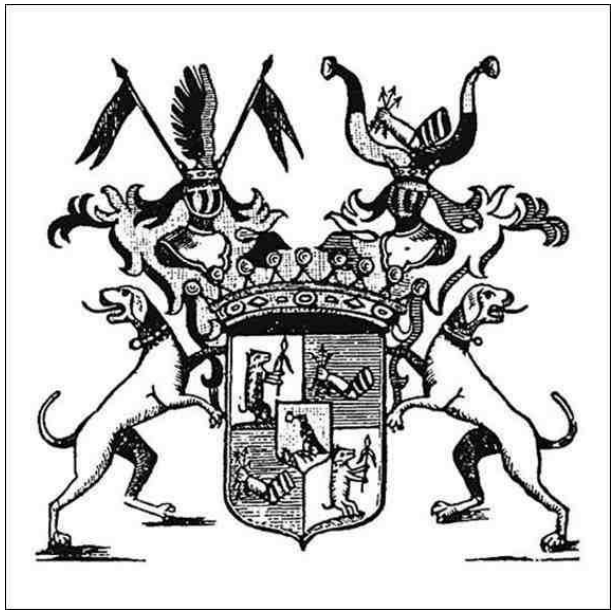

Az 1848-49-es szabadságharcban több helyi lakos esett áldozatul, a kiegyezést követően azonban nagyarányú betelepülés vette kezdetét, így a földművelők mellett megjelent a kereskedő-, a kézműves-, illetve az iparos réteg is.

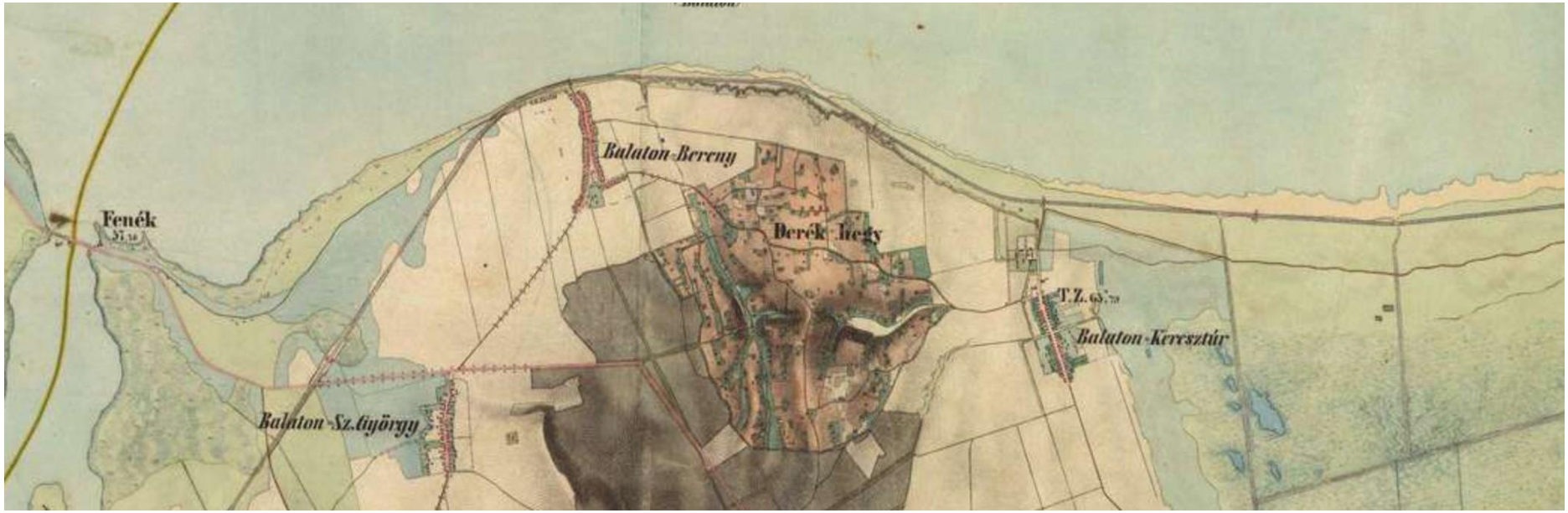

Balatonberény a második katonai felmérés térképén (1806-1869)

Balatonberény a harmadik katonai felmérés térképén (1869-1887)

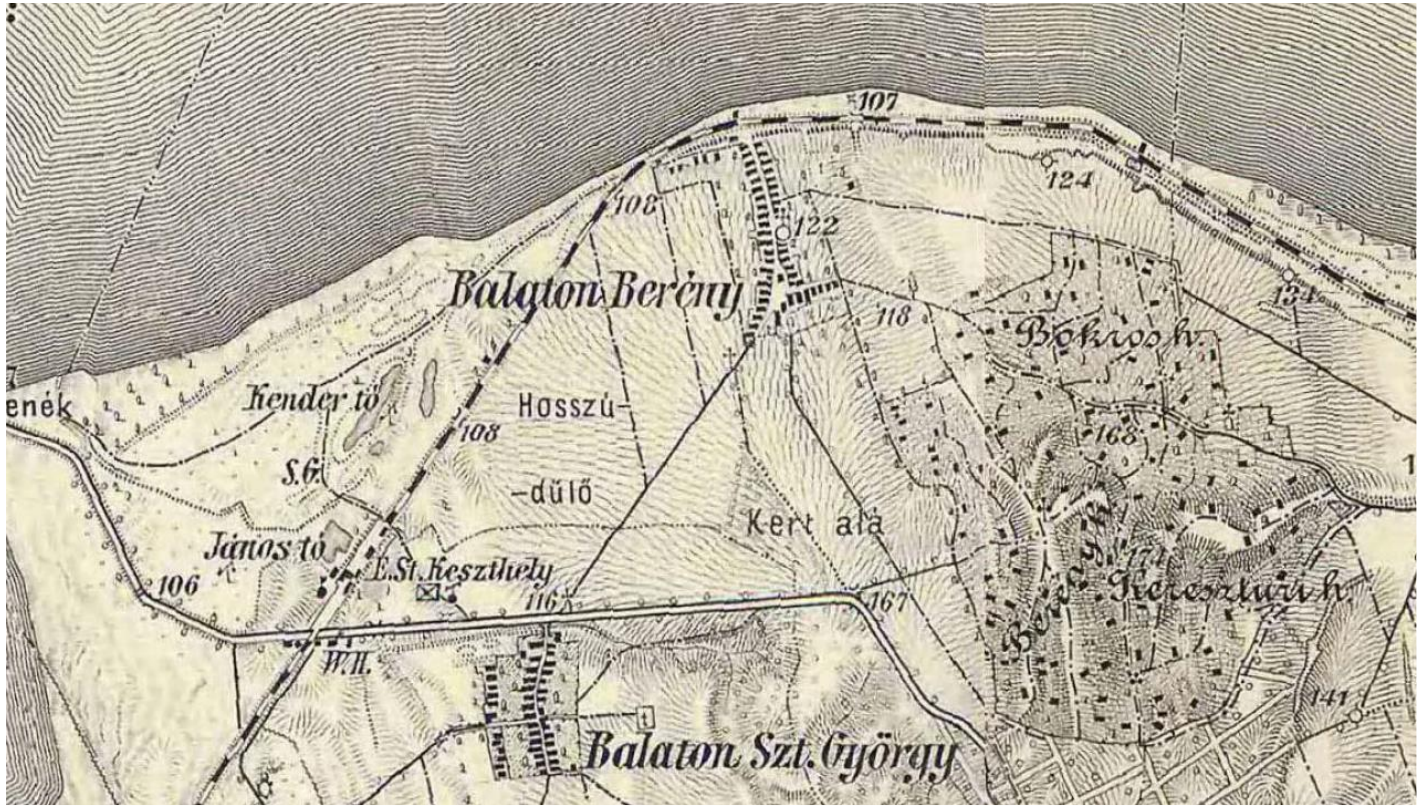

Harmadik katonai felmérés térképén (1869-1887)

Balatonberény Magyarország katonai felmérésén (1941)

A századfordulóra elterjedt a balatoni fürdőkultúra, melyet elsőként gróf Hunyady Imre ismert fel.

1882-83-ban kifejezetten pihenésre szolgáló nyaralót hozott létre Balatonberényben, mellyel egy időben gőzhajót is vásárolt a tójáráshoz.

Balatonberény, MÁV nevelőintézetek nyári gyermeküdültetése (1956)

Az 1861-ben átadott Déli-vasút (Nagykanizsa-Budapest közti szakasz) jelentősen hozzájárult a település fejlődéséhez, így a XIX. század végére a község a legnépszerűbb balatoni fürdőhelyek közé tartozott.

A XX. század eleji szezonokban már 1500-2000 vendég nyaralt itt, akik a rengeteg kiadó szobák közül választhattak. Ebben az időszakban már négy nagyobb szálloda üzemelt és a pompás villák épültek a vendégek számára

Az első és a második világháború alatt súlyos veszteségek érték a települést, különösen a második világháború okozott hatalmas károkat, mivel Balatonberény közelében sokáig állt a front.

1945 után a község sokáig önállóan működött, egészen 1966-ig, amikor is a körzetesítések miatt, a Balatonszentgyörgyi Községi Közös Tanács fennhatósága alá helyezték több kistelepüléssel együtt, majd a település Önkormányzati önállóságát 1989-ben nyerte vissza.

3.2. ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

Balatonberény település igen sok épített értékkel rendelkezik, melyek túlnyomó részét a szőlőhegyi présházak teszik ki.

Országosan védett műemlék a település belterületén 3 db található (egy templom, egy szobor és egy lakóház), a többi pedig présház.

Vannak azonban olyan építmények, melyek a helyi közösség számára hordoznak építészeti-esztétikai vagy történeti-identitási értéket. Ezeket az értékeket a helyi önkormányzat védetté nyilvánította, azok megőrzése, karbantartása és felújítása kiemelt feladat.

Nemzeti emlékhely, világörökségi és világörökségi várományos terület nincs a településen.

MŰEMLÉKEK

01.

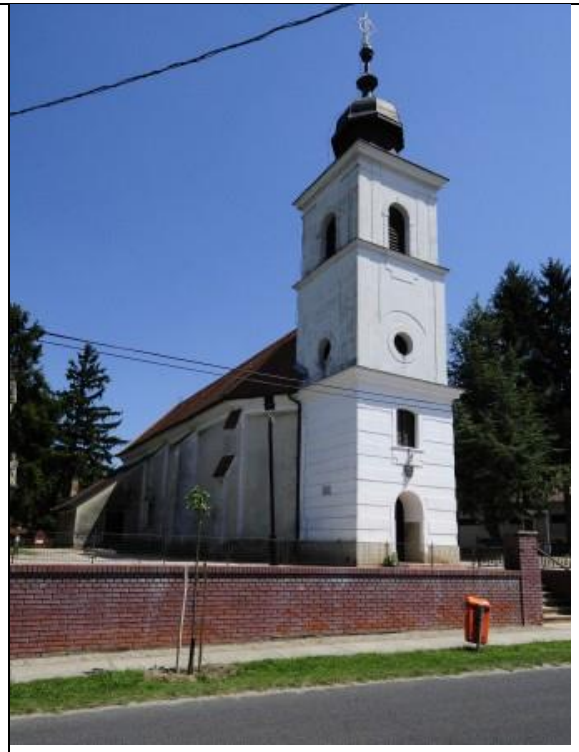

RK.TEMPLOM (Keresztelő Szent János Templom)	Hrsz: 116
Azonosító:**7739** (Törzsszám:**4395**)	Cím: Kossuth u. 58.
Védelem: **Műemlék**	Bírsági kategória: **II.**

Műemléki környezet hrsz: 111/3, 112, 114/1, 117/1, 34/4, 493, 499, 504, 498, 495, 500, 113/1 (törzsszám: 4395, azonosító: 28668)

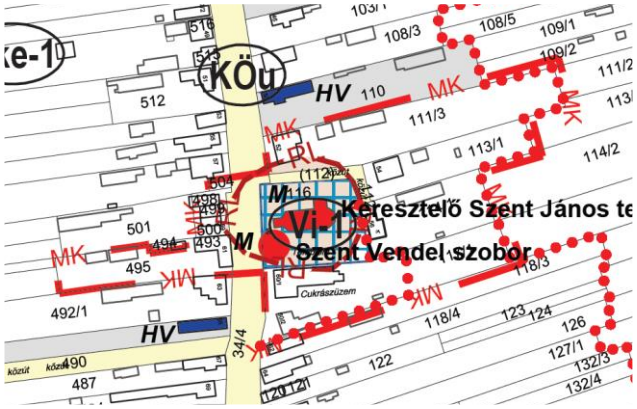

Leírás:

A XIV-XV. században épült római katolikus templom a magyar gótika kevés fennmaradt épületemlékeinek egyike. A mai templom helyén a 13. században is állt szentély.

Bár a törökkel vívott harcok során megrongálódott, a Hunyady család újjáépíttette 1746-ban. Az átalakítás során kapta barokk tornyát (1800), de a szentély, a támpillérek, a bejárat és az ablakok látványa, valamint a templomkert csendje hazánk történetének egyik legdicsőbb korszakába repítik vissza a látogatót.

Az egytornyos, egyhajós templom tömegét sekrestye egészíti ki. A templomtorony három szintes, párkányokkal tagolt, jellegzetes un. francia-svájci süveges toronyformával. A torony alsó szintje rusztikusan sávozott, emeleti szintjei vakolatkeretesek. A hajó támpillérekkel megtámasztott, rézsűs, keskeny csúcsíves, színes ólombetétes üvegablakokkal, a toronyhoz képest egyszerű homlokzati textúrával. Déli oldali kaput a 18. századi befalazása után középmélységig kibontották.

A templomkertben az árnyalat adó fák alatt Szent Vendel szobra áll.

02.

SZT. VENDEL SZOBOR	Hrsz: 116
Azonosító: **7740** (Törzsszám:**4396**)	Cím: Kossuth u. 58.
Védelem: **Műemlék**	Bírsági kategória: **II.**

Műemléki környezet hrsz: 111/3, 112, 114/1, 117/1, 34/4, 504, 493, 495, 498, 499, 500, 113/1 (törzsszám: 4396, azonosító: 28669)

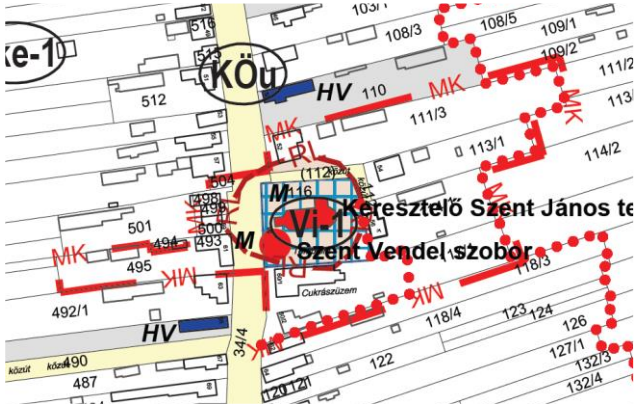

Leírás:

A Szent Vendel szobrot 1793-ban állították fel a templomkertben. Szent Vendel kultuszát a 18. században Magyarországba érkező németajkú telepesek hozták magukkal.

Szent Vendel (554-617) ír királyfi Rómába zarándokolt, ahol remetéskedett, majd amikor tétlenséggel vádolták, egy birtokoshoz szegődött és annak a nyáját őrizte. A legenda adott alapot arra, hogy a pásztorok védőszentjévé változtatták.

Szent Vendel szobra könnyen felismerhető pásztoröltözetéről, kezében tartott kampós pásztorbotjáról és leginkább a lábánál őt kísérő bárányról.

<table>
<tr>
<td>03.</td>
<td> </td>
<td>
<table>
<tr><td>LAKÓHÁZ</td><td>Hrsz: 436</td></tr>
<tr><td>Azonosító: 7741 (Törzsszám:10688)</td><td>Cím: Kossuth u. 137.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Műemléki környezet hrsz:
 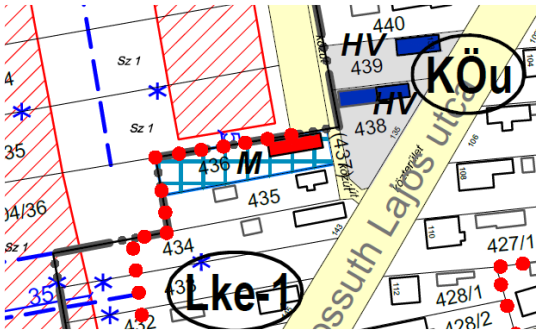
</td></tr>
</table>
</td>
<td>Leírás:
Szoba-konyha-szoba-istálló alaprajzú, nádtetős népi lakóház, mely 1895 körül épült.</td>
</tr>
</table>

Présházak

Balatonberény 76 db nyilvántartott műemléki présházzal rendelkezik, amelyekhez műemléki környezet nem tartozik. Az Öreghegy (Öregbokrosi) területet teljesen lefedő épületek sokasága, együttes, laza szövetet képez, amelyeket a 18. század végén kezdtek el építeni. A présházak nagyon hasonlóak, éppen ezért nem egyesével ismertetjük meg az olvasóval az épületeket, hanem jellegzetességeiken mutatjuk be az épületek sajátosságait és jellemzőit.

A présházpincéket - a földfelszínén álló vagy süllyesztett járószintű, általában több helyiségű, - szőlőfeldolgozást, bortárolást és idegilenes kinn tartózkodást is szolgáló gazdasági épületekként használták és használják még napjainkban is. Építési módjuk hasonló: kissé a földbe süllyesztett tapasztott, vagy téglából vetett vályogfalú épületek nádtetővel. Belül, kettő vagy három helyiség található.

Műemlékek (általános műemléki védelem III.)

ssz.	megnevezés	Törzsszám	Azonosító	cím	HRSZ
01.	Présház	10486	7649	szőlőhegy, Bokroshegy	2117
02.	Présház	10488	7651	szőlőhegy, Derékhegy	2397
03.	Présház	10489	7652	szőlőhegy, Derékhegy	2464/1
04.	Présház	10490	7653	szőlőhegy, Derékhegy	2395
05.	Présház	10491	7654	szőlőhegy, Bokroshegy	2143/2
06.	Présház	10492	7655	szőlőhegy, Derékhegy	2332/2, 2332/3, 2332/4, 2331
07.	Présház	10493	7656	szőlőhegy, Derékhegy	2274
08.	Présház	10495	7658	szőlőhegy, Derékhegy	2363
09.	Présház	10496	7659	szőlőhegy, Derékhegy	2421
10.	Présház	10499	7662	szőlőhegy, Derékhegy	2631/2
11.	Présház	10500	7663	szőlőhegy, Derékhegy	2611/2
12.	Présház	10501	7664	szőlőhegy, Derékhegy	2485/1
13.	Présház	10502	7665	szőlőhegy, Derékhegy	2304
14.	Présház	10503	7666	szőlőhegy, Derékhegy	2205
15.	Présház	10505	7668	szőlőhegy, Bokroshegy	2121/1, 2121/2
16.	Présház	10506	7669	szőlőhegy, Derékhegy	2652/3, 5652/5
17.	Présház	10507	7670	szőlőhegy	2102/6
18.	Présház	10508	7671	szőlőhegy, Bokroshegy	2080/2
19.	Présház, Pince-présház	10510	7673, 31006	szőlőhegy, Derékhegy	2561
20.	Présház	10511	7674	szőlőhegy, Derékhegy	2186
21.	Présház	10512	7675	szőlőhegy, Bokroshegy	2123
22.	Présház	10513	7676	szőlőhegy, , Bokroshegy	2149/23

23.	Présház	10514	7677	szőlőhegy, Bokroshegy	2136
			Műemléki környezet: (törzsszám: 10514, azonosító: 28455)		2135/2, 2656, 2119/6, 2121/1, 2121/2, 2137, 2147/1, 2147/2, 2148/1
24.	Présház	10515	7678	szőlőhegy, Bokroshegy	2104
25	Présház	10517	7680	szőlőhegy, Derékhegy	2569
26.	Présház	10518	7681	szőlőhegy, Derékhegy	2296/1
27.	Présház	10519	7682	szőlőhegy, Bokroshegy	2066/3
28	Présház	10520	7683	szőlőhegy, Bokroshegy	2021
29	Présház	10521	7684	szőlőhegy, Bokroshegy	2012
30	Présház	10522	7685	szőlőhegy, Bokroshegy	2067/3
31.	Présház	10523	7686	szőlőhegy, Bokroshegy	2106/3
32	Présház	10525	7688	szőlőhegy, Bokroshegy	2093
33	Présház	10526	7689	szőlőhegy, Bokroshegy	2084
34	Présház	10527	7690	szőlőhegy, Bokroshegy	2073
35	Présház	10528	7691	szőlőhegy, Bokroshegy	2062
36	Présház	10529	7692	szőlőhegy, Bokroshegy	2064
37	Présház	10531	7694	szőlőhegy, Derékhegy	2401
38	Présház	10532	7695	szőlőhegy, Derékhegy	2527/1, 2527/2
39	Présház	10534	7697	szőlőhegy, Bokroshegy	2045
40	Présház	10535	7698	szőlőhegy, Bokroshegy	2094
41	Présház	10536	7699	szőlőhegy, Derékhegy	2272
42	Présház	10537	7700	szőlőhegy, Bokroshegy	2327
43	Présház	10538	7701	szőlőhegy, Derékhegy	2653
44	Présház	10539	7702	szőlőhegy, Derékhegy	2638
45	Présház	10540	7703	szőlőhegy, Derékhegy	2577

46	Présház, Melléképület	10541	7704, 31014	szőlőhegy, Derékhegy	2574
47	Présház	10542	7705	szőlőhegy, Derékhegy	2593
48	Présház	10543	7706	szőlőhegy, Derékhegy	2204
49	Présház, Pince-présház	10544	7707, 31007	szőlőhegy, Bokroshegy	2325
50	Présház	10545	7708	szőlőhegy, Derékhegy	2218/1
51	Présház	10546	7709	szőlőhegy, Derékhegy	2188/4
52	Présház, Melléképület	10548	7710, 31013	szőlőhegy, Bokroshegy	2063/2, 2063/1, 2063/3
53	Présház	10549	7711	szőlőhegy, Derékhegy	2443/1
54	Présház	10550	7712	szőlőhegy, Bokroshegy	2022
55	Présház, Melléképület	10551	7713, 31008	szőlőhegy, Bokroshegy	2072
56	Présház	10552	7714	szőlőhegy, Derékhegy	2278
57	Présház, Istálló	10553	7715, 31009	szőlőhegy, Derékhegy	2570
58	Présház	10555	7717	szőlőhegy, Derékhegy	2598/2
59	Présház	10557	7719	szőlőhegy, Derékhegy	2189
60	Présház, Melléképületek	10559	7721, 31010	szőlőhegy, Derékhegy	2526/1
61	Présház	10560	7722	szőlőhegy Derékhegy	2187/4
62	Présház	10561	7723	szőlőhegy, Bokroshegy	2440
63	Présház	10562	7724	szőlőhegy, Bokroshegy	2414/5
64	Présház	10563	7725	szőlőhegy, Derékhegy	2191
65	Présház, Istálló	10564	7726, 31011	szőlőhegy, Bokroshegy	2036/3
66	Présház	10565	7727	szőlőhegy, Derékhegy	2505
67	Présház	10566	7728	szőlőhegy, Bokroshegy	2052
68	Présház	10567	7729	szőlőhegy, Derékhegy	2632

69	Présház	10568	7730	szőlőhegy, Bokroshegy	2059
70	Présház	10569	7731	szőlőhegy, Bokroshegy	2053
71	Présház	10570	7732	szőlőhegy, Bokroshegy	2016
72	Présház	10571	7733	szőlőhegy, Bokroshegy	2019
73	Présház	10573	7735	szőlőhegy, Derékhegy	2250/1
74	Présház	10574	7736	szőlőhegy	2015/1
75	Présház	10575	7737	szőlőhegy, Derékhegy	2198
76	Présház	10599	7738	szőlőhegy, Bokroshegy	2075

A pincék állapotának részletes vizsgálatát, felsorolását a Balatonberényre elkészített épített érték leltár tartalmazza!

A táblázatos kimutatásból látható, hogy Balatonberény, épített örökségeinek száma döntően a szőlőhegyi területen van. Az Öreghegyi (Öregbokrosi) területet teljesen lefedő épületek sokasága, együttes, laza szövetével, a táji érték együttest is meghatározza.

A Marcali-hát legészakibb lankáin elterülő balatonberényi szőlőhegyen sok évszázados hagyományokra tekint vissza a szőlőtermesztés és a borkészítés. Mesebeli szépségű balatoni panoráma várja a majd kétszáz éves műemléki pincék között az arra járókat. A terület elsősorban vörös fajtáiról híres (Merlot, Pinot Noir), de akad itt kitűnő fehérbor is. Ezen térképen jelöltünk jó néhány présházat.

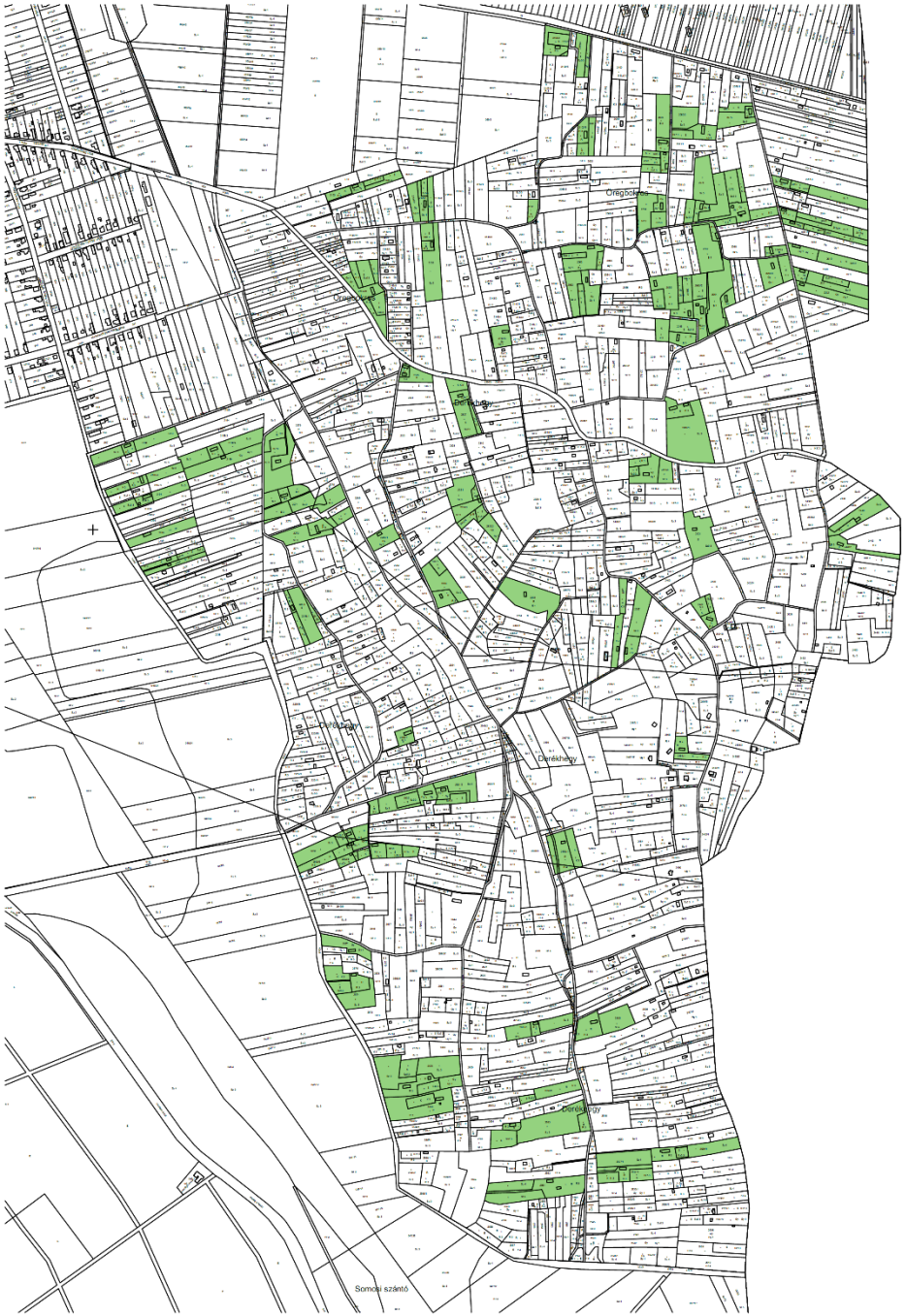

BALATONBERÉNY
MŰEMLÉKEK
TÉRKÉPI BEMUTATÁSA
SZŐLŐHEGY
(Derékhegy, Bokroshegy)

ÁLTALÁNOS MŰEMLÉKI VÉDELEM III.
(PRÉSHÁZ)

25

A présházak saját szőlőültetvényekkel rendelkeznek, illetve a település szélén a lakóövezettől távolabb találhatók.

A présházak építészeti sajátossága a fehérre meszelt falak és a Balaton nádasából könnyen előállítható jellegzetes nádtető. A tetők hajlásszöge 38-45 fok közötti. Egyszerű nyeregtetők, oromfalas kialakítással. Kontyolás nem jellemző. A nyílászárók fából készültek, nagyobb ajtó a hordók gurításához és szükségszerű, kicsi ablak(ok). A fűtés miatt kialakított kémények egyszerűek, galléros kialakításúak. A présházak kedves tartozékai az épület előtti diófák és a kispadok.

HELYI VÉDETT BELTERÜLETI ÉPÍTMÉNYEK

A helyi védelem kiterjed az épületek egészére, azok részletére, illetve építményekre, azonban védendő utcaképet, területet nem határoz meg. A településképi rendelet alkotásánál az épület, építmény védelmén túl, biztosítani kell annak településképi illeszkedését, környezeti védelmét is. A helyi védett épületek, folyamatos funkciót visznek, ezért állaguk megóvott, védettségük továbbra is szükséges.

01.		**LAKÓHÁZ**	Hrsz: 102/2	Leírás: Nyeregtetővel, utcára merőlegesen épült lakóház. Nagyon igényesen helyreállított épület, esztétikus színhasználat.
		helyi védett	Cím: Kossuth u. 44.	
		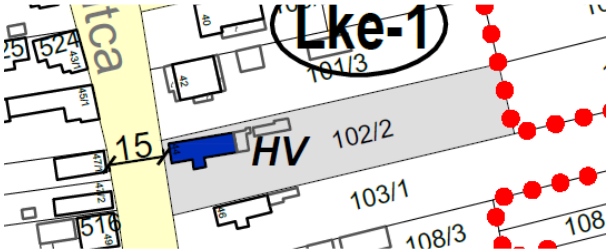		
02.		**LAKÓHÁZ**	Hrsz: 110	Leírás: XIX. sz. közepén épült, szép arányú, jó ízléssel díszített és színezett lakóház, keresztirányú zárt terasszal. A homlokzat előtti növényzet visszanyírása, kivágása javasolt.
		helyi védett H1	Cím: Kossuth u. 50.	
		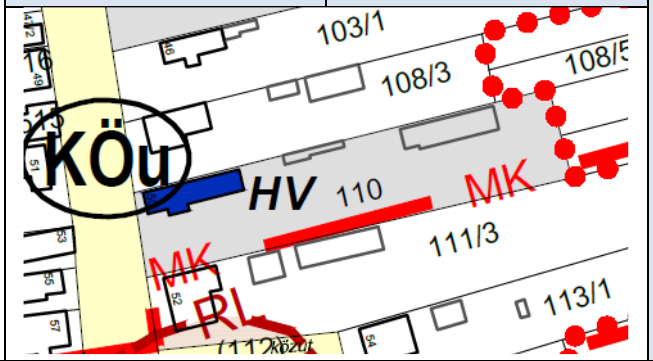		

03.		**LAKÓHÁZ**	Hrsz: 470	Leírás: Utcára merőleges, hagyományos oromfalasépület, Szépen színezve, eredeti nyílászáróinak formáját, méretét megőrízve. A bejárat előtt kereszttornáccal. Példa értékű!
		helyi védett	Cím: Kossuth u. 85.	
		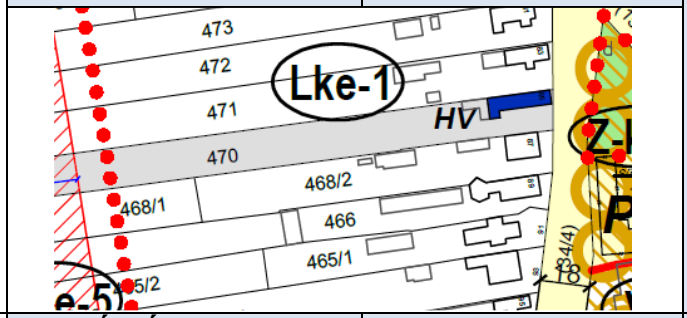		
04.		**LAKÓHÁZ**	Hrsz: 455	Leírás: Utcára merőleges, nádfedéses, nyeregtetős épület. Hagyományos anyag és színhasználat jellemzi, A Nyílászárók rendje és aránya is őrzi a régit. Szépen felújított, karbantartott porta jellemzi. Példa értékű!
		helyi védett	Cím: Kossuth u. 111.	
		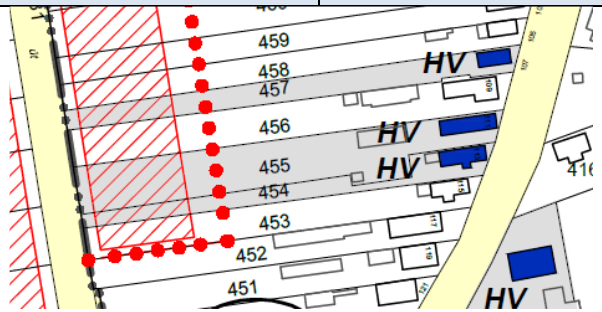		
05.		**LAKÓHÁZ**	Hrsz: 438	<u>Megjegyzés:</u> A védettt épület időközben megsemmisült (elbontásra) került, javasoljuk a védettség megszüntetését!
		helyi védett	Cím: Kossuth u. 135.	
		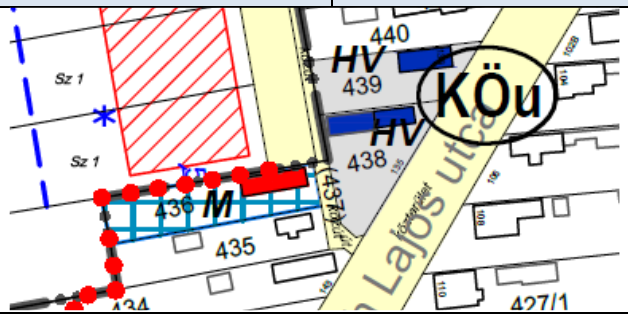		

06.		**“MÚLTHÁZ” MÚZEUM** helyi védett	Hrsz: 445 Cím: Kossuth u. 129	Leírás: Utcára merőleges, nádfedéses, nyeregtetős régi ház. Hagyományos anyag és színhasználat jellemzi. Eredeti nyílászáróinak formáját, méretét megőrizte. Jelenleg múzeumként funkcióná. Példa értékű! Javasolt országos védelemre!
		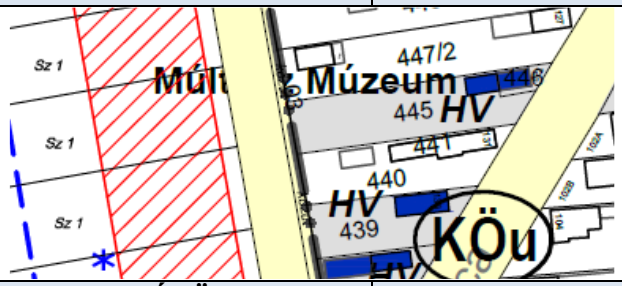		
07.		**STRAND ÉPÜLET** helyi védett	Hrsz: 1238/1 Cím: 71-es út mentén	Leírás: Régi idők stílusát idéző, nemesen visszafogott bejárati épület.
		Megjegyzés: védett utcai homlokzat 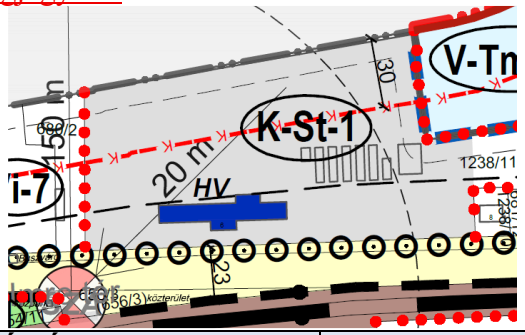		
08.		**PLÉBÁNIA** helyi védett	Hrsz: 420/1 Cím: Kossuth u. 100/B	Leírás: Jó állapotban lévő épület (1903). Egyszerű színhasználat, homlokzatképzés jellemzi.
		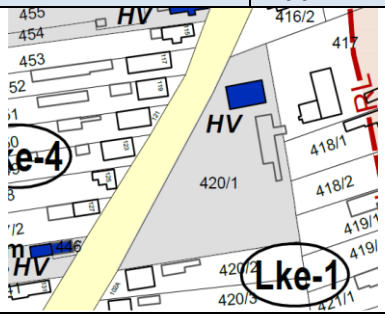		

09.		**BÚBOS CSÁRDA** helyi védett	Hrsz: 491 Cím: Kossuth u. 65.	Leírás: Utcára merőleges, nádfedéses, nyeregtetős épület. Jól karbantartott. Vendéglátó épületként való hasznosítása bíztosítja az állapot megőrzését. A megjelenés, stílus, hangulat és a funkció kiegészít egymást.
		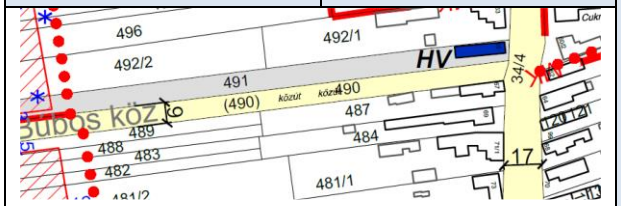		
10.		**LAKÓHÁZ** helyi védett	Hrsz: 457 Cím: Kossuth u. 107.	Leírás: Nyeregtetős, utcára merőleges épület. Egyszerű színhasználat, hagyományos nyílásrend jellemzi. A homlokzat előtti növényzet visszanyírása, kivágása javasolt, mivel pont a védett érték nem érvényesül!
		Megjegyzés: védett homlokzat 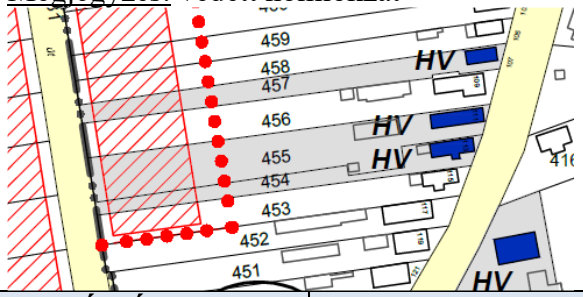		
11.		**LAKÓHÁZ** helyi védett	Hrsz: 135/1 Cím: Kossuth u. 76.	Leírás: A XIX. sz. végén, a XX. sz. elején épült módosabb lakóház. Igényesen felújított. Homlokzatának vakolatdíszei épek, jó színhasználat. Javasolt a kerítés átfestése, az épület homlokzat színeihez igazodóra.
		Megjegyzés: védett utcai homlokzat 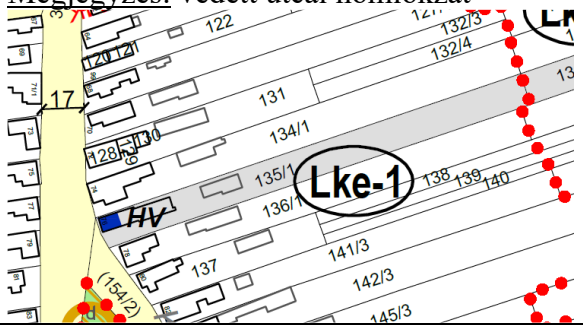		

12.		**LAKÓHÁZ**	Hrsz: 454	Leírás: Átépített épület, jó műszaki állapotban van, karbantartott környezettel.
		helyi védett	Cím: Kossuth u. 113	
		Megjegyzés: Védett zárt terasz 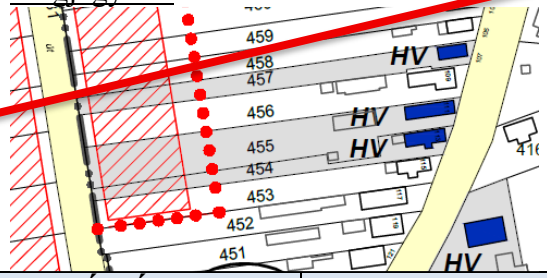		
~~13.~~ 12.		**LAKÓHÁZ**	Hrsz: 563	Leírás: Frekventált helyen lévő, módosabb paraszti lakóház. Visszafogott, egyszerű homlokzatképzés, színhasználat. Lábazati részén a talajvíz elleni szigetelés hiányosságai tapasztalhatók, ennek korrigálása javasolt.
		helyi védett	Cím: Petőfi u. 2.	
		Megjegyzés: védett utcai homlokzat 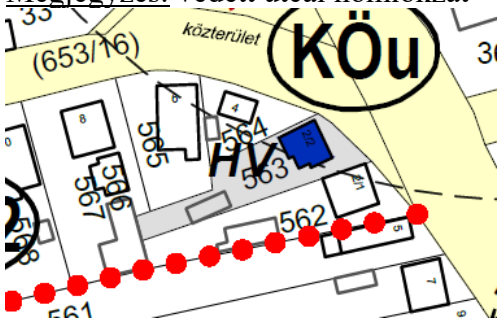		

Az útmenti keresztállításnak Magyarországon régre visszanyúló hagyománya van, hazai virágkora a 18. és 19. századra esik. Balatonberény területén több kőkereszt is található, feljegyzések alapján magánszemélyek adományaiból, mely szerepük a tájékozódás segítése, település és birtokhatárok jelzése, illetve fogadalmi, hála nyilvánítás. A keresztek jellemzően szögletes talapzaton állnak, rajta korpusszal. Érdekesség, hogy több szobor talapzatán is a felirati mező érdekes, szögletesen hurkolt keretben olvasható.

~~14.~~ 13.	 	**KEREZT**	Hrsz: 153	Leírás: Gergye kereszt, 1856-ban állították. Az INRI felirat kétsoros, egyenes. hordozója pergamen, kissé sérült. A kereszt anyaga műkő, a keresztszár lúdtalp végződésű. A korpusz feje jobbra dőlő, tekintete lefele néző, ujjak ökölbe zárva, testtartása merev. A lábzárás szoros, a lábfejek egymáson vannak (1 szög). Anyaga műkő. Kísérő szobor a Mária-szobor a talapzaton. A talapzat tagolt, felírat bevésett. Felirat: “Állittatta Gergye István Viktor és Ferenc 1856” Vaskerítés veszi körül. A kereszt jó állapotban van, gondozott környezet jellemzi.
		helyi védett	Cím: Kossuth tér	

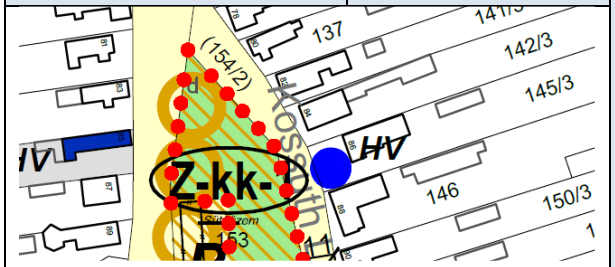

~~15.~~ 14.	 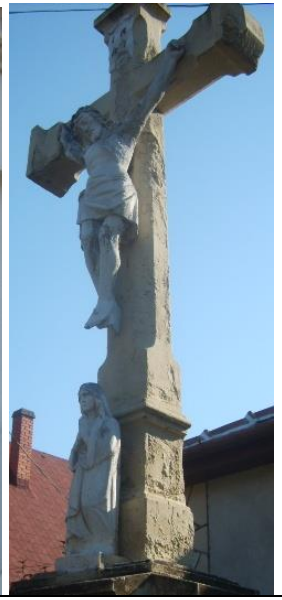	**KERESZT**	Hrsz: 51/3	Leírás: Kiss Mihály kereszt 1907-ből, Özv. Kiss Mihályné állíttatta és még abban az évben felszentelték. A korpusz felett INRI felirat olvasható, hordozója zászló. A keresztszár szögfejes végű. A fej jobb oldalra dőlő, lefelé néző, ujjak ökölbe zárva, lábzárás laza, a lábfejek egymáson vannak. A kereszt előtt Szűz Mária kísérőszobor található. A talapzat tagolt, szögletes, a felirati mező szögletesen hurkolt keretben. A felírat bevésett. A szövegezés felett növényi díszítés között kehely dombormú található.
		helyi védett	Cím: Kossuth tér 16.	

16.		**JÉZUS SZOBOR** helyi védett	Hrsz: 145/3 Cím: Kossuth u. 86.	Leírás: Családi ház kertjében, gondozott környezetben található a Jézust ábrázoló szobor. Teljes emberi alakot megformáló alkotás, balra forduló, lefelé néző testtartásban jeleníti meg.
~~17.~~ 15.	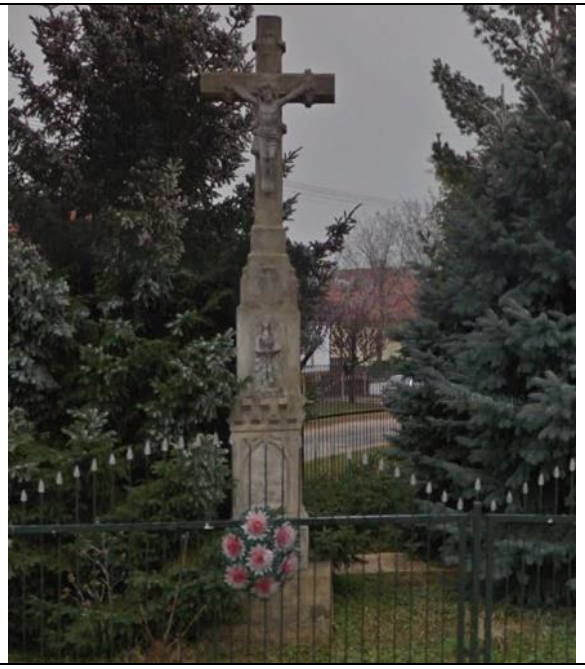	**KERESZT** helyi védett	Hrsz: 1247/3 Cím: Kossuth u. 153.	Leírás: A település legrégebbi keresztje a Nagy Mihály kereszt, nevét állítójáról kapta. 1817-ben készült. A Kossuth u. déli végén áll, jelenleg a család ház előkertjében található, mivel a "Mise-út" aszfaltozása idején (1981) át kellett helyezni.

~~18.~~ 16.		**MÁRIA SZOBOR**	Hrsz: 055/9	Leírás: Kovács féle négy alakos “Fülöp” kereszt. A négyalakos kereszt. A keresztre feszített Krisztus lábánál Mária, Magdolna és Szent János alakjai. A szobor érdekessége, hogy az alakok ruházata mind kékre, hajuk barnára festett. A keresztet és a szoborcsoportot Kovács (Fülöp) István és Ifi Anna állíttatta 1902-ben. Szépen felújított, gondozott. Fa kerítés veszi körbe.
		helyi védett	Cím: Szabadság út /külterület/	
		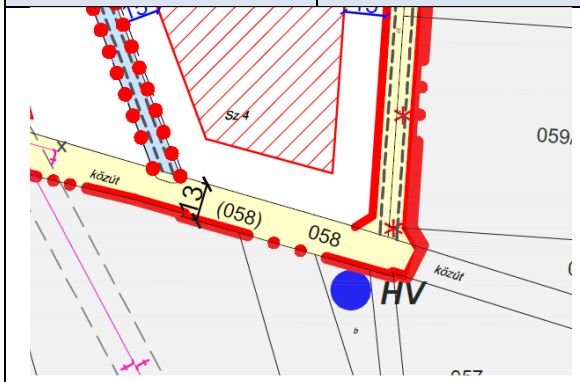		

~~19~~ 17.		**LAKÓHÁZ** helyi védett	Hrsz: 646 Cím: Petőfi S. u.52.	Leírás: Védett nyaraló, ma lakóépület, utólagos üvegezett verandával. Értékes homlokzata, az épület aránya és tömege. Az épület teljes felújítása, építészeti értékeinek mentése indokolt.
~~20~~ 18.		**LAKÓHÁZ** helyi védett	Hrsz: 589/1 Cím: Petőfi S. u.44.	Leírás: Fellendűlés kori, védett nyaraló. Védendő stílusa, homlokzata, tömegaránya. Teljes felújítása javasolt!
~~21.~~ 19.		**LAKÓHÁZ** helyi védett	Hrsz: 4 Cím: Petőfi S. u.31	Leírás: Egykori nyaraló, vasút építészeti stílus jegyekkel, XIX. sz. első fele.

~~22.~~ 20.	Régi felvétel!	**LAKÓHÁZ**	Hrsz: 439	Leírás: Az épületet a jelenlegi tulajdonosok lebontották, a védett érték **megszűnt**.
		helyi védett	Cím: Kossuth L. u. 133.	
		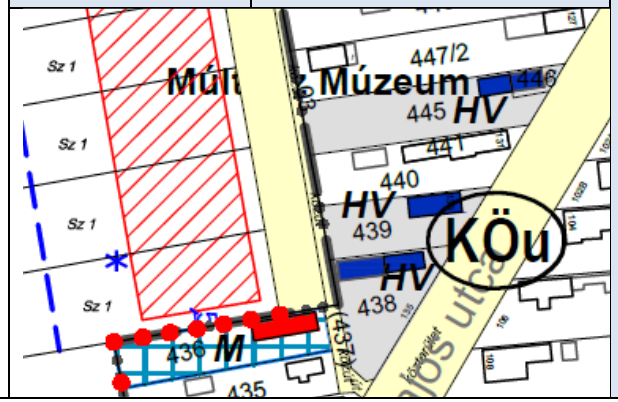		

HELYI VÉDETT SZŐLŐHEGYI PRÉSHÁZAK ÉS KERESZTEK

01.		**PRÉSHÁZ**	Hrsz: 2405	Leírás: Szépen megóvott épület, részben új nyílászárókkal.
		helyi védett	Cím: szőlőhegy	
		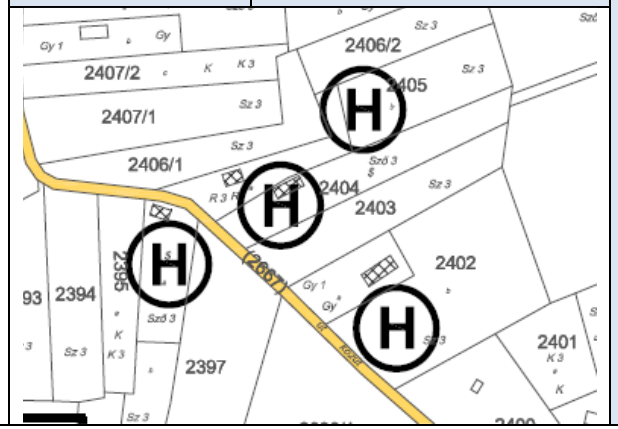		

02.		**PRÉSHÁZ**	Hrsz: 2404	Leírás: Szépen rendezett épület, hossztengelyben, részben épület alatti borpincével. Az ökörszem ablakok új keletűek, ne odaillőek.
		helyi védett	Cím: szőlőhegy	
		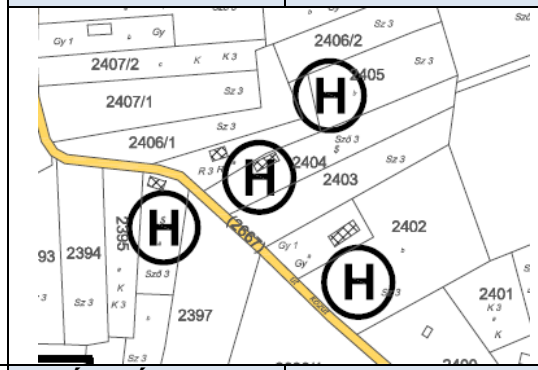		
03.		**PRÉSHÁZ**	Hrsz: 2402	Leírás: Rendezett épület, oda nem illő bejárati előtetővel és tetőablakkal.
		helyi védett	Cím: szőlőhegy	
		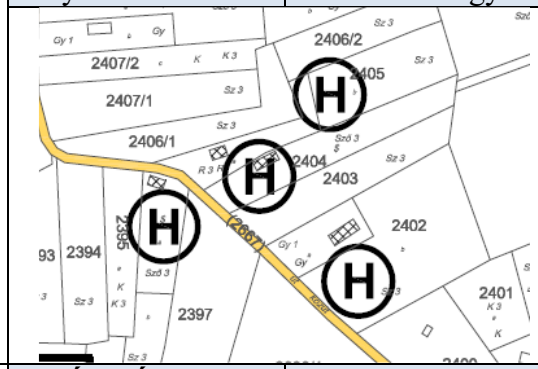		
04.		**PRÉSHÁZ**	Hrsz: 2396	Leírás: Felújított présház. Sajnos a védett területén lévő ős fák kivágásra kerültek.
		helyi védett	Cím: szőlőhegy	
		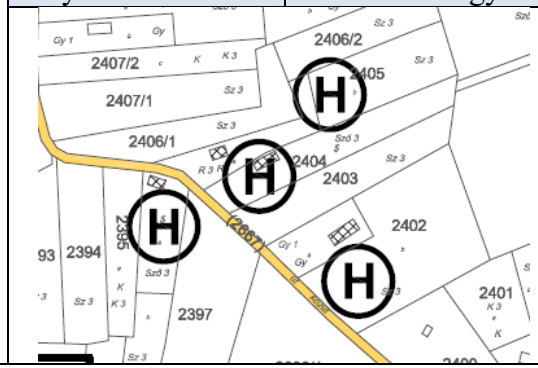		

05.		**PRÉSHÁZ** helyi védett	Hrsz: 2383 Cím: szőlőhegy	Leírás: Védett kis présház, régebben elbontott fél épület, kinn rekedt kéménnyel.
		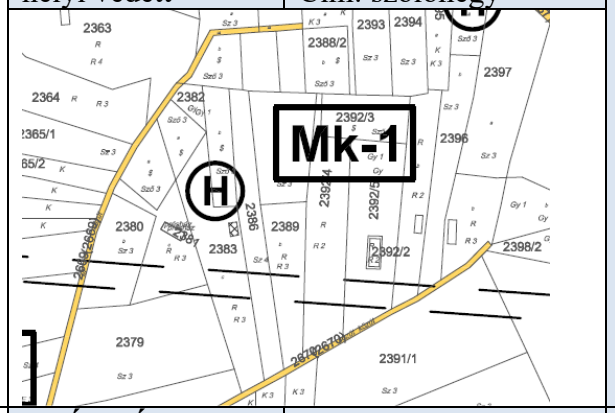		
06.		**PRÉSHÁZ** helyi védett	Hrsz: 2496 Cím: szőlőhegy	Leírás: Jó állapotú, háromosztatú présház.
		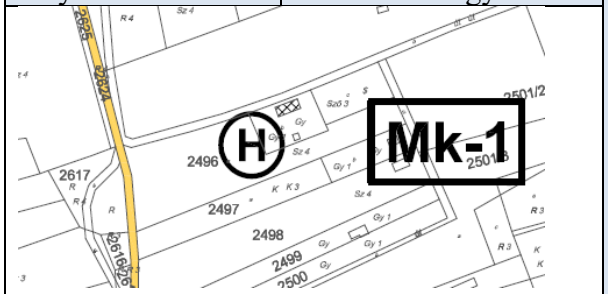		
07.		**PRÉSHÁZ** helyi védett	Hrsz: 2242 Cím: szőlőhegy	Leírás: Használatban lévő kétosztatú, rossz állapotú présház.
		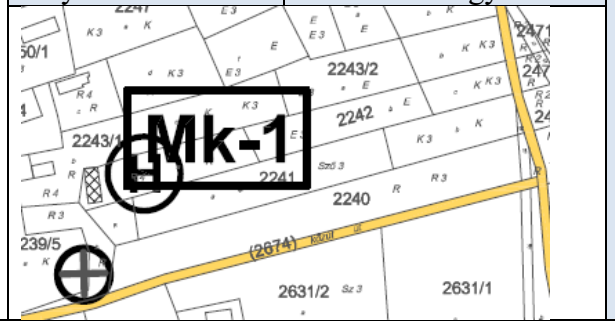		

08.		**KERESZT** helyi védett	Hrsz: 2470/2 Cím: szőlőhegy	Leírás: 1849 Gergye kereszt (1900-ból) a falu külterületén, a Döngös-völgy és a Marhanyelv közti területen található. Festett kőkereszt, korpusszal, Szűz Mária kisérő szoborral. A keresztszár lúdtalp végződésű. A fej jobb oldalra dőlő, előre néző, ujjak ökölbe zárva, lábzárás laza, a lábfejek egymáson vannak. A talapzat egyszerű, tagolt szögletes, a felirati mező nincs rajta. Fa kerítés veszi körbe.
09.		**PRÉSHÁZ** helyi védett	Hrsz: 2273 Cím: szőlőhegy	Leírás: Az épület még éppen a leromlás előtti állapotban van. Kétosztatú rövid présház, részben eredeti nyílászárókkal.
		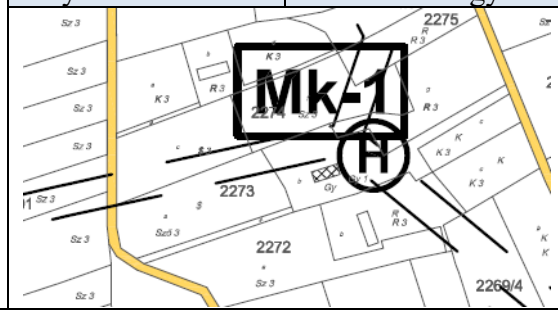		

10.		**PRÉSHÁZ**	Hrsz: 2144/6	Megjegyzés: A védett épület időközben megsemmisült, javasoljuk a védettség megszüntetését!
		helyi védett	Cím: szőlőhegy	
		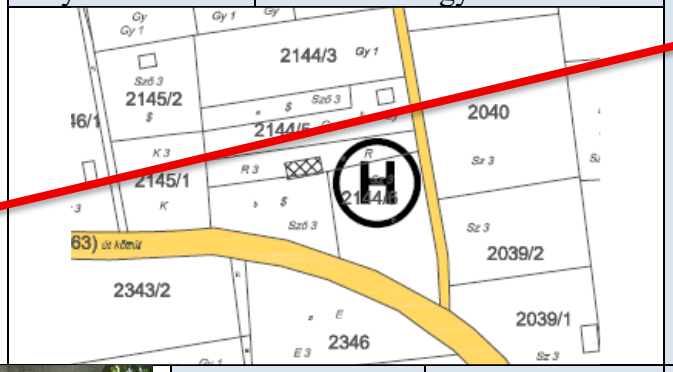		
~~11.~~ 10.	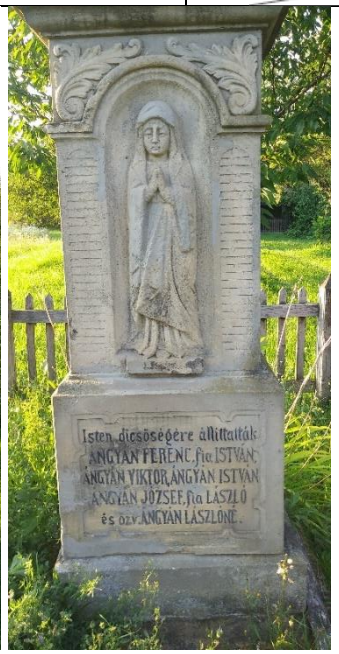	**KEREZST**	Hrsz: 2239/5	Leírás: Szőlőhegyi kőkereszt korpusszal, Szűz Mária kisérő szoborral. “Latin” típusú kereszt, egyenes keresztszár végződésű. A fej jobb oldalra dőlő, előre néző, ujjak ökölbe zárva, lábzárás laza, a lábfejek egymáson vannak. A talapzat díszített, tagolt szögletes, a felirati mező legalul található. Fa kerítés veszi körbe
		helyi védett	Cím: szőlőhegy	
		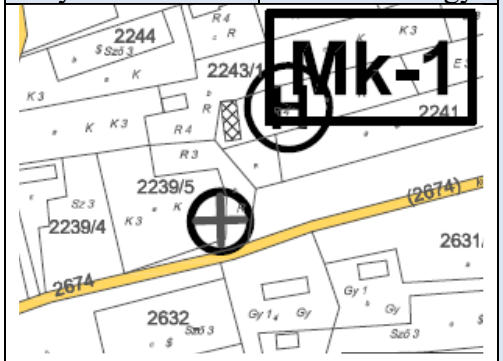		

~~12.~~ 11.	 	**KERESZT**	Hrsz: 2186	Leírás: Benke féle kereszt. Egyszerű szőlőhegyi kereszt korpusszal. Festett szobor, szögletes lábazata kissé aránytalan a kereszthez képest, a korpusz szintén. A test felett INRI felirat olvasható, hordozója zászló. A keresztszár szögfejes végű. A fej jobb oldalra dőlő, lefelé néző, ujjak ökölbe zárva, lábzárás merev, a lábfejek egymáson vannak. A felirati mező szögletesen hurkolt keretben. A felírat bevésett. A szövegezés felett növényi díszítés között kehely dombormú található A szobrot a talapzat tanulsága szerint a Benke család állíttatta 1910-ben. Felirat: “A SZENT Dicsőségére Állították id. BENKE ISTVÁN és neje BÖRÖCZ ANNA IFJ. BENKE ISTVÁN ÉS BENKE LAJOS 1910” Zöldre festett vaskerítés veszi körül, környezete gondozott.
		helyi védett	Cím: szőlőhegy	

~~13.~~ 12.		**HORVÁTH KERESZT** helyi védett	Hrsz: 77 Cím: Irányi D. u.32	Leírás: A szépen rendben tartott, színes (festett mészkő) kereszt korpusszal és Szűz Mária kisérő szoborral. Alkotója ismeretlen. A balatonberényi temetőben, öreg vadgesztenyefák és platánok árnyékában a temető közepén áll a Horváth-kereszt (nagykereszt). Szövege szerint “Horváth József és B.Berényi helség csináltatta 1861”

~~14.~~ 13.		**KŐKERESZT** helyi védett	Hrsz: 381/9 Cím: Szabadság u. 33.	Leírás: Tóth János és neje, Mikola Erzsébet által 1929-ben állíttatott kőkeresztje. Festett szobor, szögletes, díszített lábazattal. A lábazaton felírat olvasható. A fej jobb oldalra dőlő, lefelé néző, ujjak ökölbe zárva, lábzárás merev, a lábfejek egymáson vannak. A kereszt magántulajdon kertjében áll.

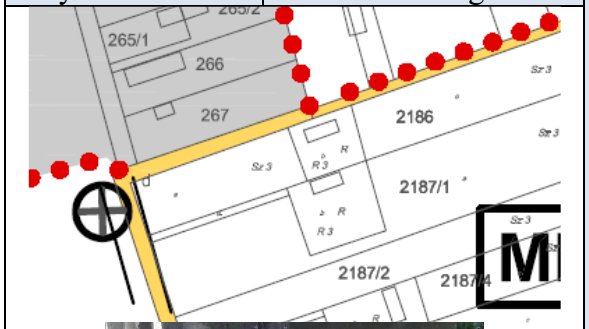

TERÜLETI VÉDELEM

Helyi jelentőségű természeti és tájvédelem: a település megjelenése a tájban, hagyományos művelési mód, növényzet és természetes környezet – Ht

1.	**Csicsergő félsziget**	Hrsz: 1239/1	Leírás: Csicsergő-sziget, vagy épp félsziget, amely Balatonberény helyi jelentőségű, 1,55 hektáros természetvédelmi területe, amely nevét az ott fészkelő madarak után kapta.

Helyi jelentőségű területi védelem: építmény, objektum a természeti környezettel alkotott együttese - parkok, kertek stb. – He

1.	**Temető**	Hrsz: 77 Cím: irányi D. u. 32.

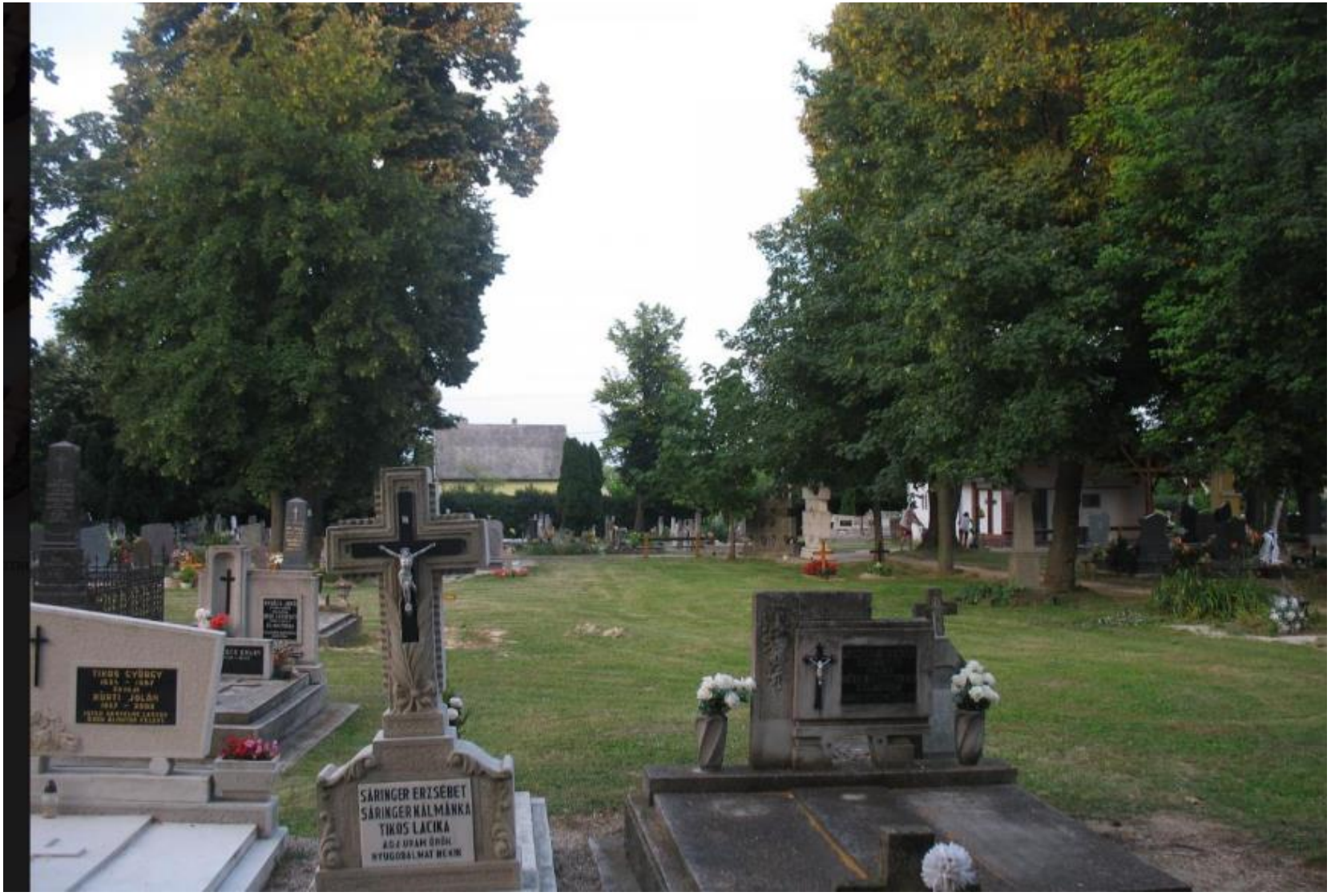

SZENTHÁROMSÁG SZOBOR A TEMPLOMKERTBEN

Szentháromság szobor a templomkertben, a templomtól északra található. A Szentháromság szobor a talapzat tanulsága szerint Kovács István hagyatékából származó szobor (1905), melyet 1936-ban egy kőkereszt helyén átalakítva állítottak fel. (A szobrot megelőző ledőlt kereszt korpusza a templomban van elhelyezve).

Az oszlop tetején látható gazdagon díszített felhőformán – a Mennyekben – a Szentháromság (az Atya, a Fiú és a Szentlelket jelképező galamb), a talapzaton az oszlop két oldalán Szűz Mária és Szent József alakja.

Az alkotás népies, szecessziós stílusú, 20. század eleji hangulatú, naiv alkotás. Alkotója ismeretlen, feltehetően környékbeli, névtelen népi kőfaragó mester.

ÁNGYÁN KERESZT

Ángyán Ferenc és Szalai Mária birtokán a berényi hegyen lévő pincéjüknél. Ez a legfiatalabb kereszt, ami Balatonberényben található. 2001-ben szentelték fel.

HARANGLÁB ÉS SZŰZANYA

2002.07.01-én a 7-es főút és a 76-os, 68-as út kereszteződésében történt tragikus lengyel buszbaleset áldozatainak emlékére 2002.11.08-án haranglábat avattak. Az emlékművőn Lengyelország címere alatt kétnyelvű felirat ál:

„A 2002. VII. hó 1-jén történt autóbusz baleset következtében elhunyt húsz lengyel zarándok emlékére”,

valamint egy idézet a Bölcsességek könyvéből:

„...távozásukat balsorsnak vélték..., ők azonban békességben vannak...”.

2019-ben (a tragédia megemlékezésének 17. évfordulója alkalmából) az Országos Lengyel Önkormányzat által medjugorjei Mária-szobor került elhelyezésre.

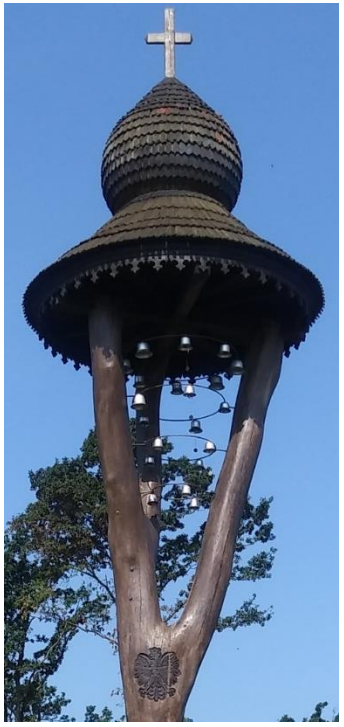

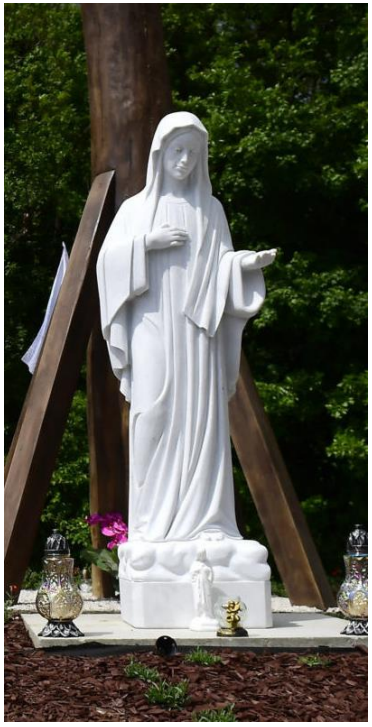

EMLÉKMŰ – HÁBORÚS EMLÉKMŰ

Egyszerű, 90 fokos szöget bezáró falazatra erősített emléktáblák a Szabadságharc, az I. világháború és a II. világháború áldozatainak emlékére.

EMLÉKMŰ – Trianoni emlékmű a Balaton partján (Balatonberény, Kossuth L. utca – Henger park)

A Trianoni-mólóalkotást a művész az ezeréves államalapítás alkalmából készítette 2000-ben. A hajó árboca, az apostoli kereszt, utal István király koronázására, aki az államszervezet kiépítésével párhuzamosan megszervezte a magyar keresztény egyházat, ezért Ő és utódai viselhették az „apostoli király" címet.
Az alkotás egyik része a hajótest, mely három részből áll, Felvidék, Délvidék és Erdély, ezeket a területeket Trianon után elcsatolták, együtt jelképezik, hogy nem tartoznak az országhoz.
Beregszász-Hegyi László alkotása (2000)

EMLÉKMŰ – Külhonban élő magyarok emlékműve

Hasáb alakú emlékmű, oldalán vésett feliratokkal. Az emlékmű a történelem viharában Balatonberényből elszármazottaknak állít emléket.

EMLÉKMŰ – Kossuth Lajos szobor (Balatonberény, Kossuth L. utca 1.)

Életnagyságúnál kicsit nagyobb bronzfej, kb. 1,5 méter magas, szürke csiszolt gránittalapzaton áll. A balatonberényi művész alkotását 2011. március 15-én avatták fel.

Kenéz László alkotása (2011)

3.3. RÉGÉSZETI LELŐHELYEK

A község keleti oldalán húzódó dombság feltehetően a pleisztocén időszak vége felé alakult ki. A település kb. 6000-6500 éve lakott helynek tekinthető. Az egyes korok emlékeit sorra tárták fel a régészeti kutatások.

Balatonberényben 15 régészeti lelőhely ismert, ebből 10 db belterületi ingatlanokat érint, a maradék 5 db pedig külterületit:

Ssz.	azonosító	név	hrsz
01.	19805	Rk. templom	111/3, 112, 116, 117/1, 500, 34/4
02.	19806	Táncsics utca	406/2, 407, 408, 409, 410/1, 410/2, 411/1, 411/3, 411/4, 369, 368, 412, 154/1, 416/1, 417, 418/1, 418/2, 419/2, 421/1, 421/2, 425/1, 425/2
03.	19807	Napsugár utca	587/3, 588/3, 589/1, 593, 594/2, 594/3, 594/4, 587/4, 588/4, 589/2, 595, 597/1, 597/2, 596/1, 596/2, 603,604/1, 604/2, 605, 621, 638/1, 639, 640, 643
04.	19808	Béke utca	812, 654/4, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 863, 864, 1092, 1093, 1094, 1095, 1096, 1097, 1098, 1099, 1100, 1101, 1102, 1142, 1143/1, 1143/2, 1144, 1145, 1146, 1147, 1148, 1149, 1150, 1151, 1156, 1157, 1158, 1159
05.	19824	Petőfi utca 48.	34/2, 34/3, 31/1, 31/2, 32, 34/4
06.	19810	Temető	77, 902, 886/1, 886/12, 96
07.	19811	Pikler-föld	1, 2, 3, 4, 5, 6/1, 6/2, 6/3, 6/4, 6/5, 6/6, 8/1, 8/2, 9, 10, 14, 654/4, 653/16, 584/1, 585/1, 585/2, 586/1, 586/4, 587/1, 587/2, 588/1, 588/2, 589/1 590, 591, 592, 621, 646
08.	19816	Zsidótemetőtől délre	027, 04/108, 04/109, 04/110, 04/111, 04/132, 04/133, 04/134, 04/135, 04/136, 04/137, 05, 06/11, 06/12, 06/13, 06/18, 06/19, 06/20, 06/21, 06/23, 06/24, 06/3, 06/4, 06/5, 07, 08, 09
09.	19819	Hunyadi-villa	875/2, 41/6, 41/5
10.	19823	Balaton-meder	02/30
11.	19817	Útkaparó háza	021/1, 021/2, 021/3, 021/4, 021/5, 021/6, 021/7, 021/8, 021/9, 021/10, 021/11, 021/12, 021/17, 020/3, 020/4
12.	19851	ERDÉRT - telep	025, 026, 027, 028, 029/6,
13.	22914	Kertek alja	059/52, 059/53, 059/44, 059/45, 062, 063/27, 063/28, 1260, 941/14, 941/15, 941/16, 941/17, 941/18, 941/19, 941/20, 941/21, 941/22, 941/23, 941/24, 941/25
14.	22915	Ady utca	198, 199, 200, 201, 202, 205, 207/3, 268, 381/1, 381/2, 381/3, 381/4, 381/5, 381/6, 381/7, 381/8, 381/9, 384/15, 384/16, 385/1, 386/3, 386/4, 387/4, 384/3, 384/4, 384/5
15.	19815	Alsó-földek -dűlő	04/138

BALATONBERÉNY
RÉGÉSZETI LELŐHELYEK TÉRKÉPI BEMUTATÁSA

LELŐHELYEK

LELŐHELYSZ.	NÉV	AZONOSÍTÓ
1	Rk. templom	19805
2	Táncsics utca	19806
3	Napsugár utca	19807
4	Béke utca	19808
5	Petőfi utca 48.	19824
6	Temető	19810
7	Pikler-föld	19811
8	Zsidótemetőtől délre	19816
9	Hunyadi-villa	19819
10	Balaton-meder	19823
11	Útkaparó háza	19817
12	ERDÉRT-telep	19851
13	Kertek alja	22914
14	Ady utca	22915
15	Alsó-földek-dűlő	19815

Településképi szempontból meghatározó területek

4

4.1. TELEPÜLÉSKÉP VÉDELMI TERÜLET LEHATÁROLÁSA ÉS BEMUTATÁSA

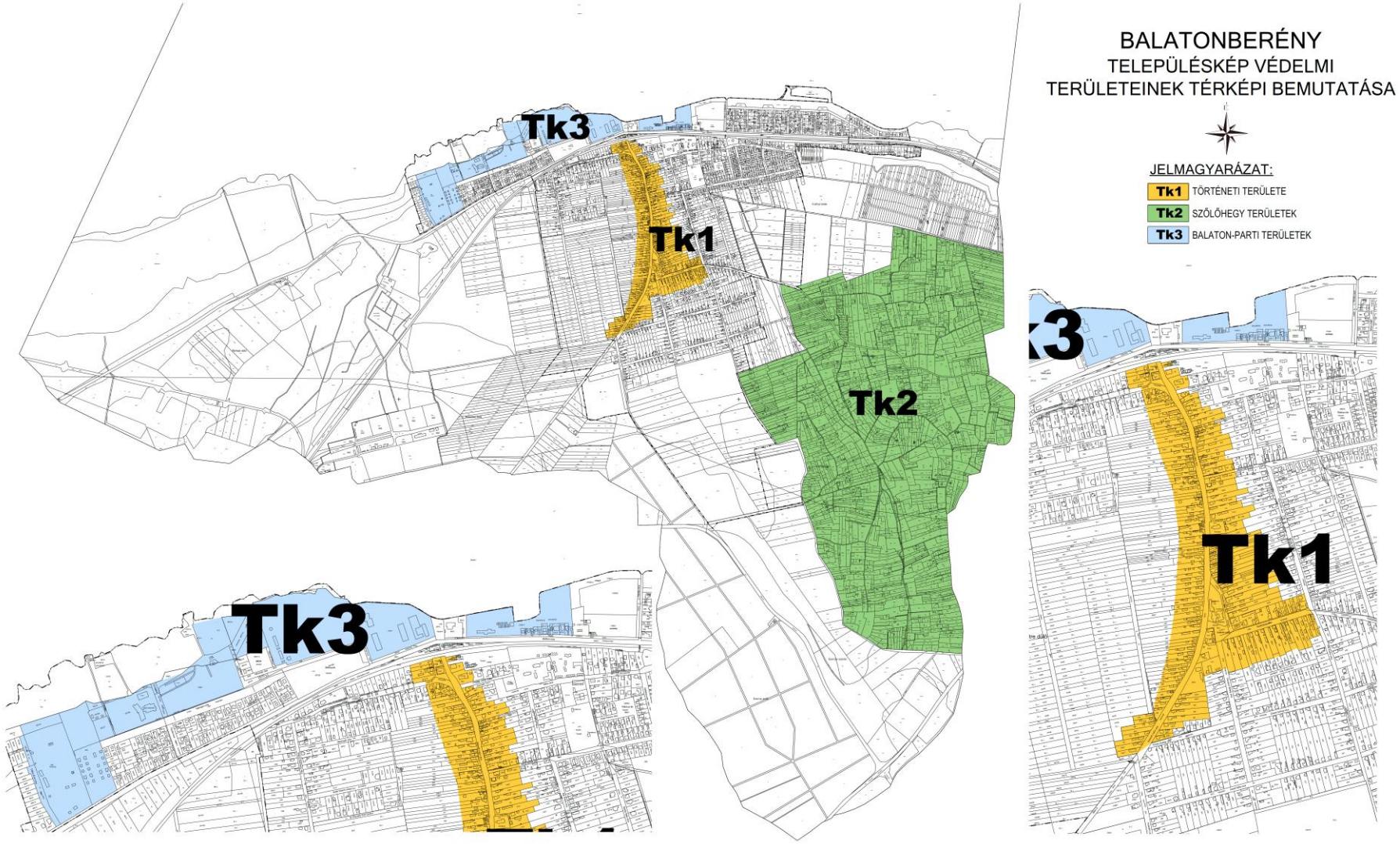

A történeti településrészként, a Kossuth utca elejétől a végéig terjedő szakaszt, az utca mindkét oldalán, valamint a Szabadság utca Kossuth utcától az Ady E. utcáig terjedő szakaszát érintve jelöljük ki településkép-védelmi érintettségű területnek, ez lesz a **Tk1** jelölésű. A szőlőhegy területét szintén kijelöljük településkép védelmi érintettségű területnek, mivel a település karakterét, arculatát befolyásoló és őrzendő értékeket tartalmaz, az ő jelölése **Tk2** lesz. Igény merült fel a Balaton partot végig kísérő üdülő területek és strandterületek védelmére, ezeket a területeket **Tk3**-mal jelöljük.

Tk1: Balatonberény településszerkezetének felvázolásakor már szóltunk a történeti településrész sajátos vonásairól, melynek kialakulása a történelmi időkre, lakói társadalmi, gazdasági kötődésére, viszonyaira vezethető vissza. A terület településképi szempontból történő kiemelése azért is fontos, mert azok a jegyek, amik megkülönböztetik a település fiatal településrészeitől, sajnos eltűnni látszanak. Sok esetben a helyben élő lakos nincs is tudatában, hogy milyen ritka, egyedi érték van a birtokában, így nem ritka, amikor az engedély nélküli, hatósági kontroll, ellenőrzése nélkül végezhető építési tevékenységekkel (homlokzat festés, előtető, légkondicionáló berendezés felszerelése stb.) sokszor nagyobb kárt okoznak a meglévő épület megjelenésében és ezzel párhuzamosan az utcaképben.

Tk2: Balatonberény Öreghegyi területet teljesen lefedő épület sokaságára külön hangsúlyt kell fektetni, mert együttesen komoly táji értéket is képeznek. A pincék szinte teljesen azonos jegyeket hordoznak, mely az adott település hagyományának, kultúrájának lenyomata a jövő nemzedéke számára. Sajnos a “rohanó világ” által generált életforma egyre inkább kikoptatja a fiatal generációk szemléletéből a szőlészkedés, borászkodás kultúráját, éppen ezért a pincék elárvulnak, gondozatlanokká válnak és végül az enyészeté lesznek, vagy a

másik, - jelen esetben szintén nem kedvező fordulat – hogy a kertes mezőgazdasági területeket elkezdik lakóházakkal beépíteni, a meglévő présházakat átalakítani, mellőzve a hagyományos építészeti stílust, előtérbe helyezve a tájidegen megoldásokat.
Amikor a szőlőhegyben jár valaki, akkor pont az a természetközeli környezet, hangulat, nyugalom tetszik meg neki, amit most sugároz felé az így kialakult táj, és ezt az együttes benyomást kell átörökíteni, fenntartani az utókor számára.
A távlati problémák kezelése mellett, az aktuális, jelen teendők kezelésére is kellő figyelmet kell fordítani. Az elszórtan elhelyezkedő épületekhez vezető utak rossz állapotúak. A kis présházakon túlnyomó részben a tető állapota rossz. Ezek újra nádazása, néhol a tetőszerkezet és kémények javítása igen időszerű lenne.
A jobbára vályog falazatok, azokon a helyeken, ahol a környező terep erodálódott, vagy más, a szinteket átalakító beavatkozás történt /szőlők kivágása, talajfelszín pusztulása/ a felszíni vizek okoznak új keletű károkat, amelyek orvoslásának hiánya tönkre teszi az említett szerkezeteket.
A terület ivóvíz ellátása nem megoldott. Ennek okán az esővíz gyűjtésére kialakított megoldások, sem az épülethez, sem a tájhoz nem illően rombolják a látványt.

Tk3: A Balaton part mellett végig húzódó nagy telkeken elhelyezkedő, szabadonálló beépítésű üdülőterületek, és strandterület található. Az üdülőterületeken ’60-as évek beli, nagy elterülő tömegekkel, lapos tetővel, hosszú erkélyekkel létesített üdülő épületek találhatók. Az épületekhez nagy zöldfelületek is tartoznak, így nem kitakarva a település víz felöli látványát. A településkép-védelmi kategória lényege ezekre a telkekre vonatkozóan, hogy bármi jellegű építkezés, beruházási szándék (új épület létesítése, meglévő épület felújítása, jelentős mértékű fa kivágás, stb.), a jelenlegi látványt ne rontsa el, takarja el, illetve a meglévő település és Balaton közti kapcsolatokra káros hatással ne legyen. A területekre vonatkozó komolyabb beruházások, projektek esetében az ingatlan tulajdonosoknak, a helyi lakosok érdekeit képviselő önkormányzattal együttesen kell meghatározni a látványt befolyásoló beavatkozásokat, a kedvezőtlen hatások megelőzésére, kiküszöbölésére

A település- illetve az utcakép egységességét őrzi, ha a településrendezési tervekben meghatározott előírások betartását és betartatását a jövőben elengedhetetlennek tartjuk, és éppen ezért nagyobb szigorral megköveteljük!

4.2. TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ KARAKTERTERÜLETEK ÉS JELLEMZÉSE

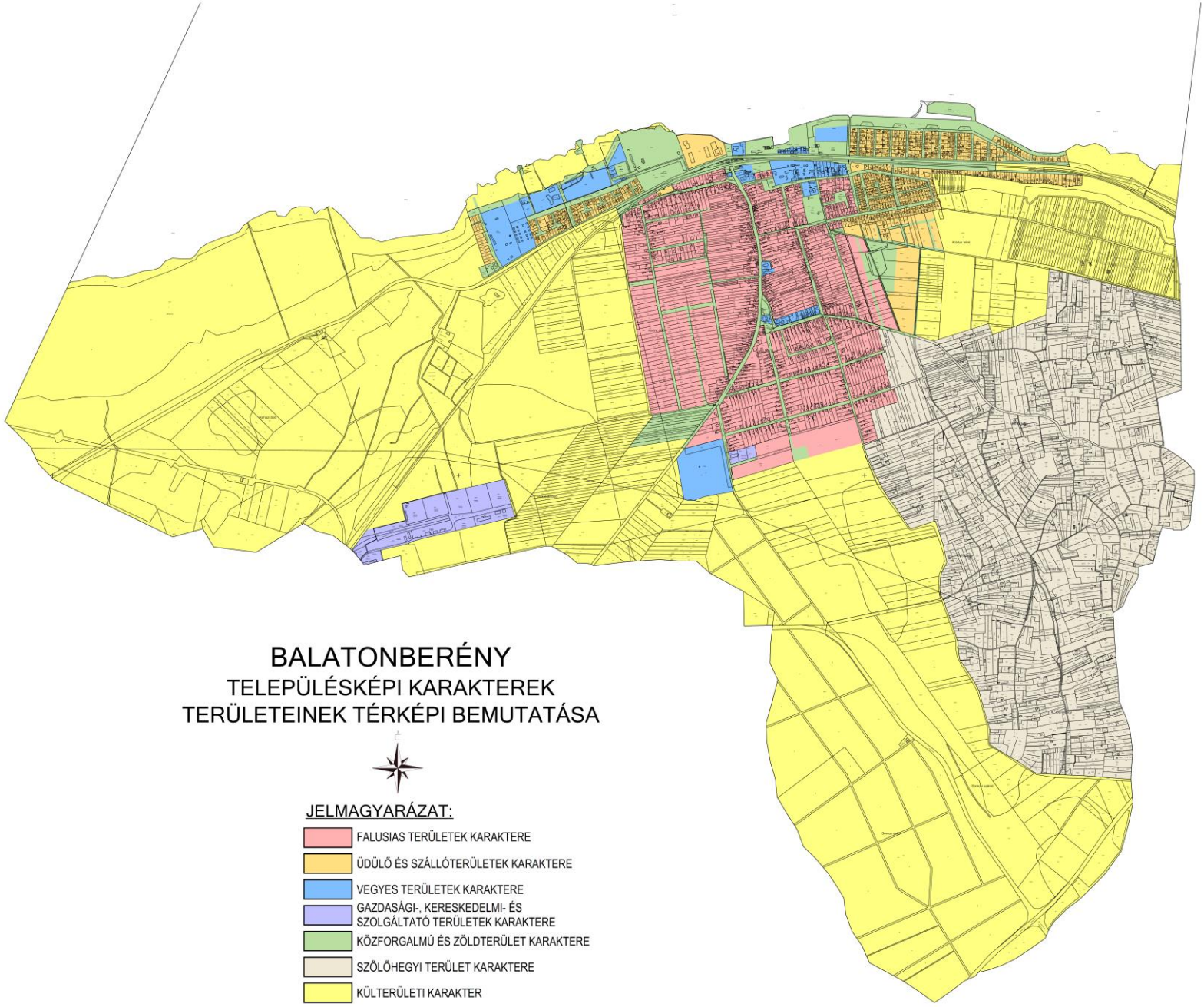

Falusias területek karaktere

Jellemzően a történeti településmag és a hozzá kapcsolódó lakóterületek. A falusias karakterű településrészeket az eltérő homlokzatú, de hasonló léptékű és ritmusú épülettömegek és homlokzatok jellemzik. Utcahálózata részben kialakult (településmag), részben tervezett (újabb beépítések).

A telkek jellemzően oldalhatáros beépítésűek, elterjedt és hagyományosan jellemző az utcára merőleges kialakítású nyeregtetős épület. Épületek oromfalasak, klasszikusan oldaltornáccal, két utcai ablakkal - de ez ma sajnos egyre ritkább épülettípus. A telken melléképítmények jellemzőek. A házak elengedhetetlen kellékei a különböző tárolók, garázsok. Az udvar rendezettségét javítjuk, ha ezek a főépülettel egy tömegben, illetve annak takarásában és nem az oldalkertben helyezkednek el. Kerítések nem magasak, áttörtek. Épület és a kerítés között jellemző az előkert, mely egykor virágoskertként szolgált.

Üdülő és szállóterületek karaktere

A vasúttól délre eső terület - első sorban a II. világháborút követő időszakban - alakult ki. Az aprótelkes, jellemzően szabadon álló beépítésű telkeken tipikus, a kor szellemében felépült nyaralóépületek jelentek meg. Ezek egy része mára megújult, átépült, azonban karakterét tekintve továbbra is az üdülőjelleg jellemzi ezt a területet.

Az épületek részben lapostetősek, zöme azonban nyeregtetős, tetőtérbeépítéses. A tetők hajlásszöge tartja a környezetre jellemző 38-45 fokos szöget. Kerítések áttörtek.

Vegyes területek karaktere

A települést kiszolgáló nem lakó és nem üdülőcélú területhasználatra jellemző karakter. Ide soroljuk a klasszikus kereskedelmi szolgáltatásokat nyújtó ingatlanokat (boltok, strandbejárat, stb.), valamint a települési intézményeknek, közigazgatásnak helyet szolgáltató ingatlanokat (oktatási intézmény-, egészségügyi intézmény-, művelődési ház, stb. ingatlanja).

Ezen ingatlanokra jellemző karakter nehezen egységesíthető, mind más és más. Általános jellemzőjük, hogy karkaterükben eltérnek a fent nevezett üdülő és lakóingatlanoktól, telkeik méretét a kiszolgáló funkció határozza meg. Közösségi szerepük jelentős, műszaki állapotuk jellemzően jó, karbantartott. A Balaton part esetében még érdemes megemlíteni az utakat szegélyező turista forgalmat kiszolgáló vendéglátó és árusító funkcióval rendelkező épületeket, amiknek változatos reklámjai, közterületre kipakolt áruik megbontják a település rendezett összképét, a településkép érdekében mindenképp kezelendő feladat.

Gazdasági-, kereskedelmi-, és szolgáltató területek karaktere

Balatonberény esetében két ilyen terület figyelhető meg, egyik a belterület dél-nyugati részén lévő pincészet telephelye, a másik a külterületen található napelempark területe. Jellemzően a település szélén, a bevezető utak mentén található gazdasági funkciót szolgáló területek. Kialakításuk tervszerű, nagyságuk meghatározó településképet eredményez.

A telkekről elmondható, hogy változó, jellemzően nagyobb telekméret jellemzi őket. A telkeken belül belső technológiai rend szerinti útrendszer lett kialakítva. A telkek kerítettek, a kerítések áttörtek.

A pincészet esetében figyelhetünk meg épületet, a napelemepark esetében csak napelemeket, azaz energiaellátást szolgáló sajátos technológiai építményeket. A jelenlegi, és a jövőben tervezett gazdasági-, kereskedelmi- és szolgáltató területek karakterén tervezett építmények esetében ajánlott továbbra is a technológiának megfelelő funkcionalista, egyszerű tömegalkaítás, a település sajátosságaihoz illeszkedő anyaghasználattal. Fontos a zöldfelületek karbantartása, felújítása, szükségtelen depók, parkolók felszámolása.

Közforgalmú és zöldterület karaktere

Egybefüggő, viszonylag nagy kiterjedésű közlekedési és zöldfelületeket magába foglaló területek. Közforgalmú és zöldterület karakterbe funkciójukat tekintve a legkülönbözőbb területhasználatok tömörülnek: gépjármű- és kerékpárutak, járdák, parkolók, közparkok, temetők, védelmi zöldfelületek, strandok, stb.

A zöldfelületek alaprendeltetésükön kívül túl esztétikai, rekreációs vagy kondicionáló zöldfelületi elemként jelennek meg. A közlekedési felületeket végig kisérő növényzetek az elszórtan található zöldfelületeket összefüggő rendszerré kapcsolják össze.

Az épületek jelenléte nem jellemző, legfeljebb funkcionális igénnyel megjelenő kis építmények: mosdó, esőbeálló, stb. A közforgalmú felületekre a változatos, szabálytalan útrendszer, a növények intenzív jelenléte jellemző, illetve a kihelyezett, különböző stílusú utcabútorok (padok, információs táblák) is megtalálhatók.

Érdemes külön karakterként kezelni ezeket a felületeket, mert ezek egysége alkotja a település egészét átszövő hálózatot, éppen ezért itt kell megfogalmazni Balatonberény egységes megjelenését meghatározó szempontokat, településről alkotott véleményünk formálását befolyásoló igényeket (pl. utcabútor család kiválasztása, anyaghasználat, egységes szín meghatározása). Lényeges, hogy a közlekedést, pihenést és az aktív időtöltést kiszolgáló szabadtéri építészeti elemek praktikusak, balesetmentesen, jól használhatóak legyenek.

Szőlőhegyi terület karaktere

A települést körüli elsősorban szőlőtermesztésre szolgáló kertes mezőgazdasági ingatlanokon az örökségi fejezetben leírt szőlőhegyi építmények, a présházak a jellemző építészeti karakterek. Ezek földszintes, magas tetős, hagyományos tájegységre jellemző építmények - meszelt vagy vakolt falazatokkal, jó esetben nádtetővel csak cserépfedéssel.

A szőlőhegy településképileg védendő terület!

Külterületi karakter

A nagytelkes, nem szőlőművelésre használt és nem erdősült területek általános mezőgazdasági használatúak. Épület, építmény nem jellemzi őket, esetlegesen a gazdasági tevékenység számára szükséges épületek, építmények. Ezek kialakítása szerencsés esetben a tájegységre jellemző karaktereket (nyeregtetős, vakolt homlokzat, stb.) hordozzák. Nagyobb létesítmény elhelyezése esetén (gépszín) törekedni kell a tájba illesztés feltételeinek történő megfeleltetésre. Balatonberényben találhatók erdősült területek is, ezeken sem jellemző épület, inkább a vadgazdálkodással, vagy az erdőgazdálkodással kapcsolatos kisebb építmények fordulnak elő. Jellemző anyaghasználat a fa.

Építészeti útmutató

5

5.1. BELTERÜLETRE VONATKOZÓ ÁLTALÁNOS ÉPÍTÉSZETI AJÁNLÁSOK

Ebben a fejezetben a településképi illeszkedést biztosító javaslatokat gyűjtöttük össze. A kézikönyv egyik fő célja a településkép minőségi formálása. Sematikus ábrákon mutatjuk be az ajánlásokat és az óvásokat. A következő fejezetben, a jó példának egy - egy fényképet is csatolunk, hogy még egyértelműbb legyen mindenki számára.

a) Telepítés

A településen a házak uralkodó beépítési módja az oldalhatáron álló, telken belüli elhelyezkedése az utcára merőleges rendszerű. A nem utcára merőlegesen telepített, indokolatlanul, nagy mértékben hátrahúzott házak építése nem javasolt. A javaslatok betartása fontos az utca szimmetrikus képének megtartásához. Az újabb településrészek esetén a szabadonálló beépítési mód a megengedett, minimális előkerttel, ami kedves a kisebb léptékű nyaraló épületek létesítésének.

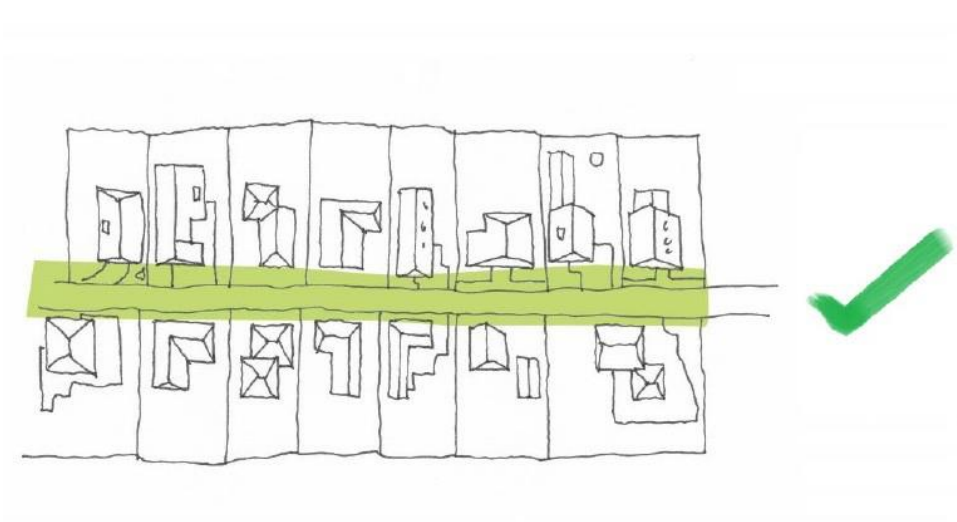

Példa

Példa

A házak beljebb való építését nem ajánljunk. Ugyanis ezzel tönkre teheti a szimmetrikus összképet.

Ellenpélda

Ellenpélda

Ellenpélda

b) Magasságok

Balatonberény lakásállományát a többnyire földszintes, valamint a tetőtér beépítéses, emeletes családi házak alkotják.

Az épületek maximális magasságát meghatározza a helyi építési szabályzat, de meglévő épületek közé épülő új (vagy bővítendő) házaknak mindig a környezet meglévő adottságaihoz kell illeszkednie, így a közel azonos magasságú épületek egyenletes utcaképet alkotnak Balatonberényben.

Kerülendő a többszintes, felfelé keskenyedő, lépcsőzetes tömegek.

A főépület tetőgerincénél a telken belül létesített új épület, építmény tetőgerince ne legyen magasabb a meglévőnél, azzal ne konkuráljon, továbbá törekedjünk, hogy a főépület takarásában kerüljenek elhelyezésre.

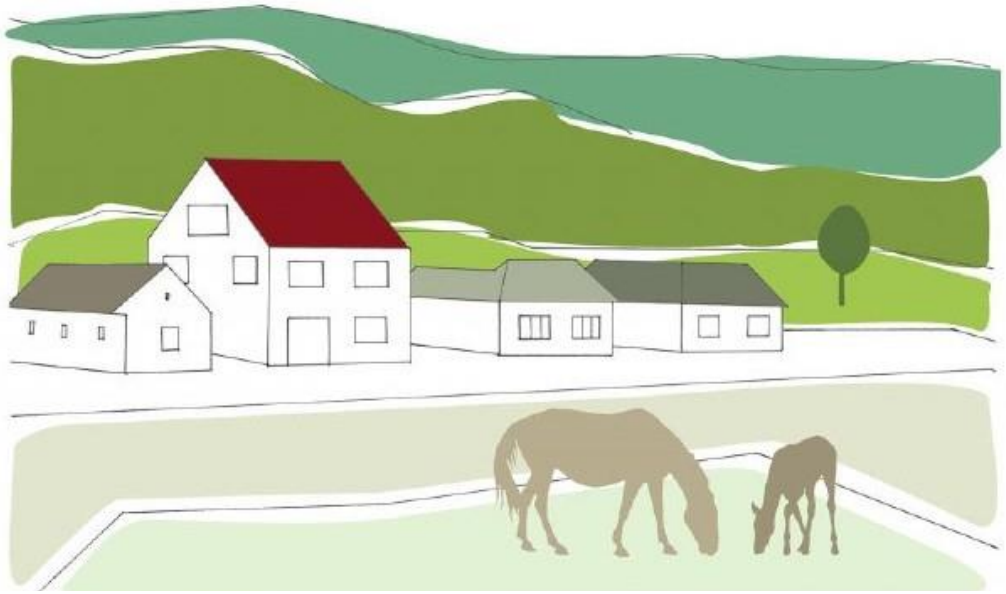

Ellenpélda

A környezetüktől lényegesen magasabb épületek kirívóan zavaróak az utcaképben. Üzenetértékük gyakran rossz, hivalkodó.

Ellenpélda

c) Tetőhajlás, tetőforma

Azonos, vagy hasonló hajlásszögű tetőknél egységes utcakép jön létre.

A régebbi házaknál jellemző a 30-45 fokos magastető. Az 1960-as évektől megjelenő többszintes nagy üdülők lapos tetős tömegűek, valamint jellemző volt a kisebb nyaralókra az alacsony hajlású félnyereg tető.

Az utóbbi időben az alacsonyabb hajlásszögű tetők kerülte előtérbe, bontottabb épülettömegekkel.

A tetőforma kialakításánál figyelembe kell venni az utcában, környezetben jellemző hajlásszögeket.

Az alaprajz és tetőforma kialakításánál egyaránt törekedjünk az egyszerűségre.

A túl tagolt épülettömegen a sok lehűlő felület, a bonyolult tető csomópontok kialakítása épületszerkezeti hibákat generál.

A túl meredek, vagy túl lapos hajlásszögű tető kerülendő.

Ellenpélda

Kövessük az utcában jellemző tetőformát! A tető ne legyen túltördelt!

Ellenpélda

d) Épületek homlokzatképzése, színezése, anyaghasználat

Homlokzatok

Balatonberény történelmi részére elsősorban az utcára merőleges gerincű, egyszerű lakóépületforma a jellemző, általában 2 homlokzati ablakkal. Az ablakok arányrendszere álló. A homlokzatok alapvetően vakolatarchitektúrával készülnek, jellemzőek lehetnek az ablakok körüli keretezések, illetve a kvázi tartószerkezeteket imitáló vakolatdíszítések.

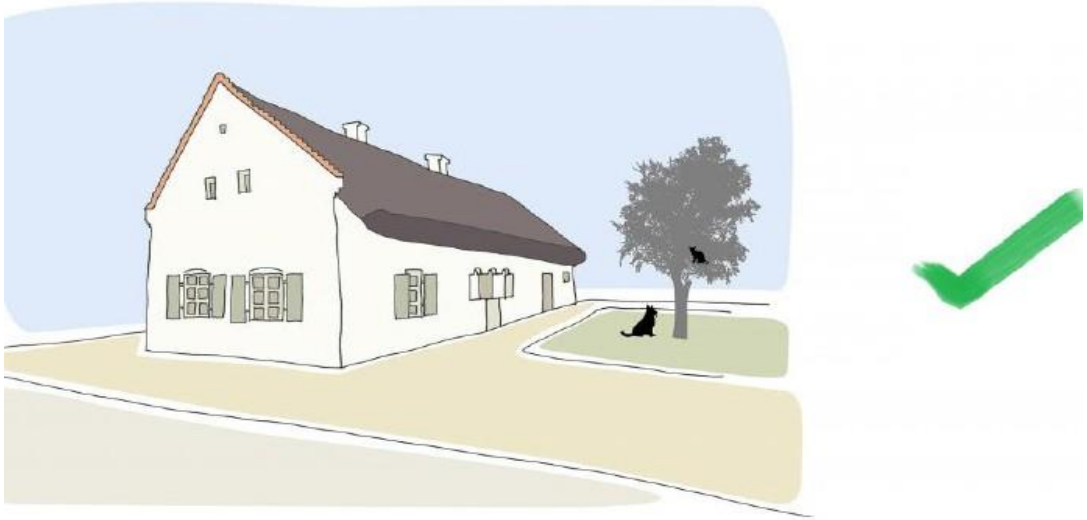

Balatonberényben az utcára merőleges gerincű, tetőtérbeépítéses, emeletes lakóépületformák is megtalálhatók, de az összetettebb tömegű nyaraló/lakóházak sem idegenek a településen.
Az épületeknél törekedjünk az egyszerű tömegformálásra, és ez a letisztultság a homlokzati struktúrában is mutatkozzon meg.

Az utcafronti homlokzat „nem bír el” sok építészeti elemet, kialakításánál törekedjünk az egyszerűségre, nyílás kiosztásnál egy, legfeljebb kétféle méretű nyílászáróra.

A meglévő épület jellegtelen és kedvezőtlen képet mutat, ha a felújítási/korszerűsítési munkák a tulajdonviszonyokat követik, és nem az épület egysége megjelenését, építészeti értékeit tartják szem előtt.

A homlokzatok látható felületén gépészeti berendezés ne jelenjen meg!

Hirdetések, reklámok, cégtáblák kialakítását az épülettel tervezzük! Ezeket a homlokzattal együtt, vagy azt figyelembe véve alakítsuk ki!

Színek

Eltérő építészeti korszakok eltérő színeket részesítettek előnyben, de általánosságban elmondható, hogy a magyar falusi építészetet a visszafogott, halvány színek használata jellemezte. Preferált színek:

fehér, sárga, szürke, földszínek

Fontos felhívni az építtetők figyelmét, hogy a szín kiválasztásán túl figyelni kell az egyes színek telítettségének és intenzitásának mértékére is!

Harsány (túl telített és túl intenzív) színek kerülendők, inkább a tört- és pasztell, visszafogott színű árnyalatok jellemzők.

Továbbá ne keverjünk egymással nem harmonizáló színeket! Legyen összhang a homlokzatszínek, nyílászárók, spaletták, redőnyök és esetleges homlokzatdíszek között!

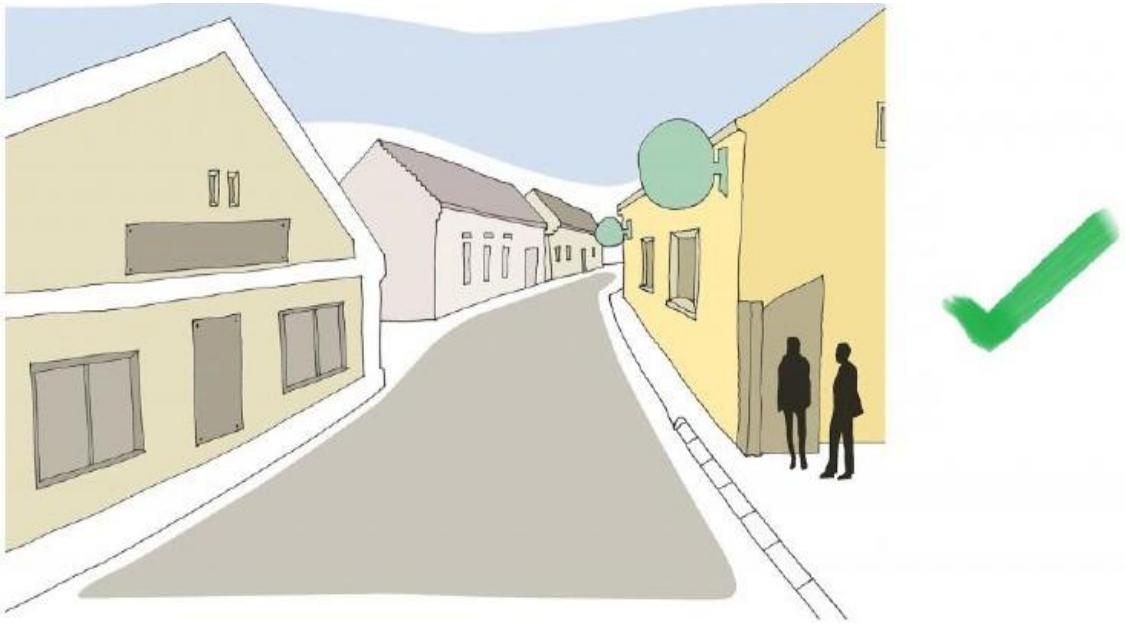

Anyaghasználat

A terület karakterét megtartó, ahhoz illeszkedő anyaghasználatú épület építhető!

Használható:

- látszó szerkezetek esetében: hagyományos, természetes építőanyag (terméskő, tégla, fa) vakolt és festett szerkezetek legyenek;
- tető: csillogásmentes, településképbe illő, jellemzően vörös, barna, szürke (sötét tónusú) vagy az égetett cserép színéhez hasonló árnyalatú fedést alkalmazzunk. Alkalmazható: égetett cserép, betoncserép, pikkelyfedés jellegű fémlemezfedés, fazsindely, természetes vagy műpala, nád;
- homlokzat: vakolt, festett homlokzatképzés a jellemző. Díszítő elemként kerámia, fa, terméskő és a tégla, illetve a visszafogott színű, minőségi támlás homlokzatburkolatokat használjunk;
- lábazatképzés: elsősorban vakolt, de lehet kő, műkő.

Kerülendő:

- Tájidegen burkolóanyag használata tilos!
- A homlokzati terméskő burkolatnál kerülni kell a "műrom" jellegű hullámzó vonalú lábazatokat, ablakkereteket.
- Ne alkalmazzuk az alábbi építőanyagokat: hullámpala, műanyag- vagy fém hullámlemezt, alumínium trapézlemezt és bitumenes zsindelyt.

e) Ajtók, ablakok

- Homlokzathoz illeszkedő, arányos, kisebb nyílásokat alakítsunk ki a homlokzaton. Az ajtó a ház bejárata, ne legyen hivalkodó. leggyakrabban az oldalkert felől közelítjük meg az épülteket.
- Tetőablakot legfeljebb tetősíkba illesztetten telepítsünk.
- Régi, meglévő épületek esetében próbáljuk megtartani az eredeti fa nyílászárokat (osztott ablakok, deszka betétes ajtók, stb.). Új építésű házak esetében is a fa nyílászárók alkalmazása támogatott, de tudomásul kell venni, hogy a műanyag ablakok elég népszerűek.
- A nyílászárók színe legyen a homlokzat alapszínével összhangban!
- Javasolt színhasználat nyílászáróknál: natúr, fehér, sötétzöld, okker, barna, terracotta.

f) Kerítések

A magyar falu képére nem jellemzők a magas és tömör kerítések. Javasolt az áttört jellegű kerítések alkalmazása, természetesen a lábazati kialakítás és a hosszú kerítésszakaszokat osztó pillérek, illetve tartóoszlopok megengedettek.

A kerítéseknél törekedjünk az épület, vagy kert anyaghasználatával egységet mutató kialakításra és magasságban törekedjünk a szomszédokhoz, de kerüljük a 1,8 m magasabb kialakítást. Ha szép régi kerítésünk van akkor igyekezzünk megmenteni!

Az utcafronton csak áttört kerítés telepíthető!

Példa

Kerülendők a túlzottan díszített „parasztbarokk" fémkerítések, az előregyártott, áruházakban kapható cifra fémszerkezetű kerítésmezők. Javasolt a természetes anyaghasználat: deszka (fa) elemek beépítése, a festett és vakolt (esetleg kővel burkolt) kerítésszerkezetek.

Sövény, élő növény kerítésként való alkalmazása megengedett, azonban minden esetben a tulajdonosnak kell gondoskodni a gondozásról, karbantartásról.

Ellenpélda

g) Udvarok, telkek zöldfelületei

A kert szerves része az épületnek, fontos a terepviszonyok adottságként való kezelése, a terep csatlakozások legoptimálisabb kialakítása és az ápolt, nyírt udvar fenntartása. Balatonberényben a lakók erre odafigyelnek, a településen sétálva igényes, gondozott portákkal lehet találkozni.

Az előkertes beépítésű telkeknél gondozzunk virágokat, alacsony növésű cserjéket. Az előkertben idegen hatású kertrészleteket (csobogó, kerti törpe, stb.) mellőzzük! Az előkertbe ne ültessünk terebélyes, nagyra növő fákat! Inkább alacsony növésű bokrokkal, lágy szárú növényekkel ültessük be. A kerteket műveljük, tartsuk rendben, evvel is gátolva az élősködök elszaporodását (egerek, kígyók stb.), a szemét felhalmozódását! Zöldhulladékot komposztáljuk!

Virágokkal beültetett, gondozott előkert. Jó példa!

Gondozatlan, elburjánzott növényzet! Rossz példa!

A kertben meglévő növényzetet tekintsük adottságnak és a meglévő értékes fákat, növényzetet óvjuk meg! Új növény ültetésekor be kell tartani a telepítési távolságot, hogy a szomszédos ingatlan tulajdonosát ne zavarja (árnyékolás, épületre, telekre ráhajló-rálogó ágak, stb.)

Kerüljük az idegenhonos, erőszakosan terjedő növényfajok alkalmazását! (Az invazív fajok listáját az 1. számú melléklet tartalmazza.)

Gazdasági, intézményi jellegű ingatlanok udvarai esetében közterület felől többszintes növényállomány telepítése, vagy növényzettel kombinált áttört kerítés javasolt. Igényesebb zöldfelület kialakítása érdekében kertépítészeti terv is célravezető.

h) Utcák, közterek, fasorok, utcabútorok

A településen járva nem csak az épületek, kerítések, hanem a köztes területek (parkok, utcák) is szerepet játszanak az első benyomás kialakulásában. Ezért is fontos, hogy gondot fordítsunk rá, foglalkozzunk evvel a csoporttal is.

A közterületek kialakítása, fenntartása és gondozása első sorban az önkormányzat feladata, de mint lakók is tehetünk ápolt környezetünkért (házunk előtt kaszáljuk le a füvet, ne szemeteljünk, stb.)

A magyar falu képére szintén nagyon jellemző, hogy a rendezett utcakép látványát a légvezetékek sokasága és a betonoszlopok formavilága elrontja, ez esetünkben sincs másképp. A hálózatok korszerűsítése során legalább törekedni kell a vezetékek földkábelesítésére, ha másnem a műemlékek környezetében.

A közterületi zöldsávokat, fasorokat Balatonberényben példa értékűen gondozzák!

Fásított Kossuth Lajos utca.

Utcák fásítása során, legalább utcaszakaszonként azonos fafaj legyen telepítve, illetve fa kipusztulása esetén lehetőleg azonos fafajjal kell pótolni!

Meglévő vagy új fasor telepítése esetén összhangban kell lennie a magas, és mélyépítési létesítményekkel (pl. meglévő légvezeték alá, földkábelre ne ültessünk fát, szabályozási terven jelölt fasor helyét elépíteni, megszüntetni nem lehet, stb) Az utca csatlakozásokba, kereszteződésekbe növényzetet úgy telepítsünk, hogy a szabad belátást ne korlátozza, a balesetveszélyes helyzetek kialakulását kerüljük!

Közparkban, közkertben magas díszítő értékű, de alacsony fenntartási igényű növény kiültetéseket valósítsunk meg!
Nagyobb felújítások, beruházások esetében kertépítészeti terv javasolt! Kerüljük az idegenhonos, erőszakosan terjedő, allergizáló növényfajok alkalmazását! (Az invazív fajok listáját az 1. számú melléklet tartalmazza.) Közterületi zöldfelületet önkényesen ne burkoljunk le, csak a bejáráshoz szükséges legkisebb zöldfelületet vegyük igénybe!

Balatonberény esztétikus megjelenése érdekében a közműlétesítmények önálló föld feletti, szabadon álló építményeit rejtsük, takarjuk el, úgy növényesítéssel, vagy dekoratív (pl. lézervágott lemez, matricázás) burkolással, hogy a szolgáltató számára a hozzá férést ne korlátozzuk, lehetetlenítsük el.

Utcaképbe nem illeszkedő közműszekrény. Takarása szükséges!

Különös figyelmet kell fordítani az utcabútorokra. A településkép igényes, egységes megjelenése érdekében a közterületeken azonos formavilágú padok, buszmegállók, hulladéktárolók, hirdető táblák elhelyezése javasolt. Érdemes lenne azonos anyaghasználat, színvilágú termékcsaládot Balatonberény számára kiválasztani, amit minden beruházás során alkalmazni lehetne, illetve meglévők lecserélése esetén is célszerű a kiválasztottból keresgélni. Anyaghasználatban kerülendő a műanyag, javasolt a fém, fa és ezek kombinációja.

Esztétikusan kialakított pad és virágedény kombinációja!

Javasolt utcabútorok:

5.2. TÁJHASZNÁLATI AJÁNLÁSOK

- Termőföldjeinket műveljük és alkalmazzunk másodvetéseket.
- Ismerjük meg a helyes, mai gazdálkodási gyakorlat mesterfogásait (gazdálkodók részére indított oktatási és képzési programok). A biológiai sokféleség (biodiverzitás) megtartása és növelése érdekében a mezőgazdaság környezet szennyező hatásainak csökkentése (műtrágya és növényvédőszerek-felhasználásának csökkentése), vizes élőhelyek rehabilitációja (művelés alól hosszú távra való kivonása, földterületek rekreációs céllal való hasznosítása, stb.
- Létesítsünk mezővédő erdősávokat a balatonberényi termőtájon. Használjuk ki az erdősávok kedvező hatásait.
- Tartsuk fenn a mezsgyéket fasorokkal, cserjékkel!
- A lejtésviszonyoknak megfelelő művelési módot válasszunk, csökkentsük az erózió káros hatásait.
- Kerüljük az idegenhonos, erőszakosan terjedő növényfajok alkalmazását!
- Az erdőgazdálkodás során honos, vegyes korú állományok kialakítására törekedjünk!
- Sport és szabadidős létesítmények létrehozása, - amik megvalósítása érdekében szükséges a parti sáv átalakítása, és ez által élőhelyek szűnnek meg, - szigorúan tilos!

Jó példák bemutatása

6

50

Sajátos építményfajták, reklámhordozók és egyéb műszaki berendezések

7

1. Sajátos építményfajták, műtárgyak, egyéb műszaki berendezések

A közterületek és a közhasználat számára megnyitott ingatlanok burkolatát és berendezését (utcabútorok, világítótestek, kandeláberek, pavilonok, stb.) és a szükséges műtárgyakat (utak, hidak, átereszek, támfalak, vízfolyások, közművek stb.) az épületek jellegéhez, az utcák hangulatához igazodva lehetőség szerint egységesen kell kialakítani, megvalósítani.

A településkép védelme érdekében az alábbiakban leírtak az irányadóak:

a) Épületek közterületről látható homlokzatán:

- közmű-, energia-, és hírközlő vezetékek és műtárgyak elhelyezése nem támogatott, illetve javasolt a takartan történő kialakítása;
- parabola antenna, légkondicionáló berendezés kültéri egysége, a mesterséges szellőztetés és az égéstermék kivezetés berendezései (kivéve tetőkémény), szerelvényeinek elhelyezése nem támogatott, illetve javasolt a takartan történő elhelyezése;

b) belterületen antenna és antennatartó szerkezet kizárólag közterületről nem látható módon történő létesítése,

c) közműlétesítmény önálló, föld feletti, szabadon álló építményként, takarás nélküli elhelyezése;

d) új közműhálózat (villamos-, hírközlő- és kábel TV vezeték) építése, meglévő rekonstrukciója belterületen csak föld alatt kivitelezhető;

e) közterületi műszaki berendezések elhelyezése esetén azok takarása élő növényzettel megoldandó,

f) távközlési és hírközlési önálló torony csak külterületen helyezhető el, műemléki, helyi építészeti értékként védett épületen, területen és természetvédelmi területen távközlési, hírközlési torony nem helyezhető el.

g) közterületen elhelyezésre kerülő berendezések (pad, szemétgyűjtő, stb.) esetén azonos RAL szín alkalmazandó.

2. Napelemekelhelyezés

Balatonberény előtérbe helyezi a megújuló energiák használatát, ezért támogatja mind a lakosság, mind a vállalkozások körében és a szolgáltatói szektorban - az egyre nagyobb igényként jelentkező - a napelemek használatát. Fontos, hogy a megújuló energiaforrások műtárgyainak elhelyezése mind a településrendezési, mind a településfejlesztési szempontokra figyelemmel (a telek alaprendeltetését, rendeltetésszerű használatát ne korlátozza) kerüljenek elhelyezésre, valamint településkép-védelmi szempontoknak is megfeleljenek.

A településkép védelme szempontjából a megújuló energiaforrások műtárgyainak elhelyezésének a főbb szempontjai a következőek:

a) elsősorban tetőfelületeken és tetőfelületként (pld. parkolók fedése, kerti tető, stb.);

b) homlokzatokon önálló tartószerkezettel nem javasolt napelemek elhelyezése, esetleg fotovoltaikus homlokzati felület ként - kivéve ipari, gazdasági karakter területein;

c) talajon történő elhelyezés nem támogatott, kivéve az ipari karakter területein, az övezeti előírások betartása mellett;

d) természetes növényállomány terhére napelem nem telepíthető, miatta közterületen fa ki nem vágható.

3. *Vállalkozást népszerűsítő reklámok*

A településkép védelmének, arculatának megőrzése érdekében a településképi, közlekedési, vagyonbiztonsági, környezetvédelmi szempontok figyelembevételével a közterületen történő, illetve közterületről észlelhető vállalkozást népszerűsítő reklámozási tevékenységet szabályozni szükséges. A vizuális környezetszennyezés egyik legfőbb oka a harsány, az ingerküszöböt túllépő vállalkozást népszerűsítő reklámozási tevékenység. Ennek érdekében közterületen vagy közterületről látható helyen vállalkozást népszerűsítő reklám csak úgy és olyan megjelenési formában helyezhető el, mely figyelembe veszi Balatonberény építészeti és táji örökségét, mely megjelenésével aránytalanul nem sérti vagy akadályozza ezen értékek érvényre juttatását.

A cél, hogy a közterületeken, az épületek falán, illetve az ingatlanokon elhelyezett cégérek, cégtáblák, feliratok az adott épületben, illetve ingatlanokon folytatott tevékenységet jelöljék.

Az erre vonatkozó irányelvek az alábbiak:

a) A meglévő homlokzati architektúrát figyelembe kell venni.

b) A homlokzat színvilágához illeszkedő színek alkalmazandóak, az élénk színek kerülendőek.

c) Üvegfelületre ragasztani nem lehet, a kirakatokkal szemben elvárás, hogy azok beláthatóak legyenek, árubemutatásra szolgáljanak;

d) A felirat elsősorban a portál befoglaló méretén belül helyezhető el, kivételes esetben a portál feletti homlokzati sávban, oly módon, hogy méretében és elhelyezésében vegye figyelembe a homlokzat architektúráját;

e) Kerülendő a táblaszerű, címfestett felirat, helyette a betűs felirat használata javasolt.

LANGOS, GYROS, SPORT-FRÖCCS
Free WiFi spot
WC
LIS MENÜ
GYROS, SPORT-FRÖCCS
PIHENŐ
INTERNET
HUKKA KULDÁSZ
PALACSINTA
Coca-Cola
INTERNET
PUMPA
SZERSZÁMOK
Büfé

Fotógyűjtemény

Ebben a fejezetben további képeket gyűjtöttünk össze Balatonberényről.

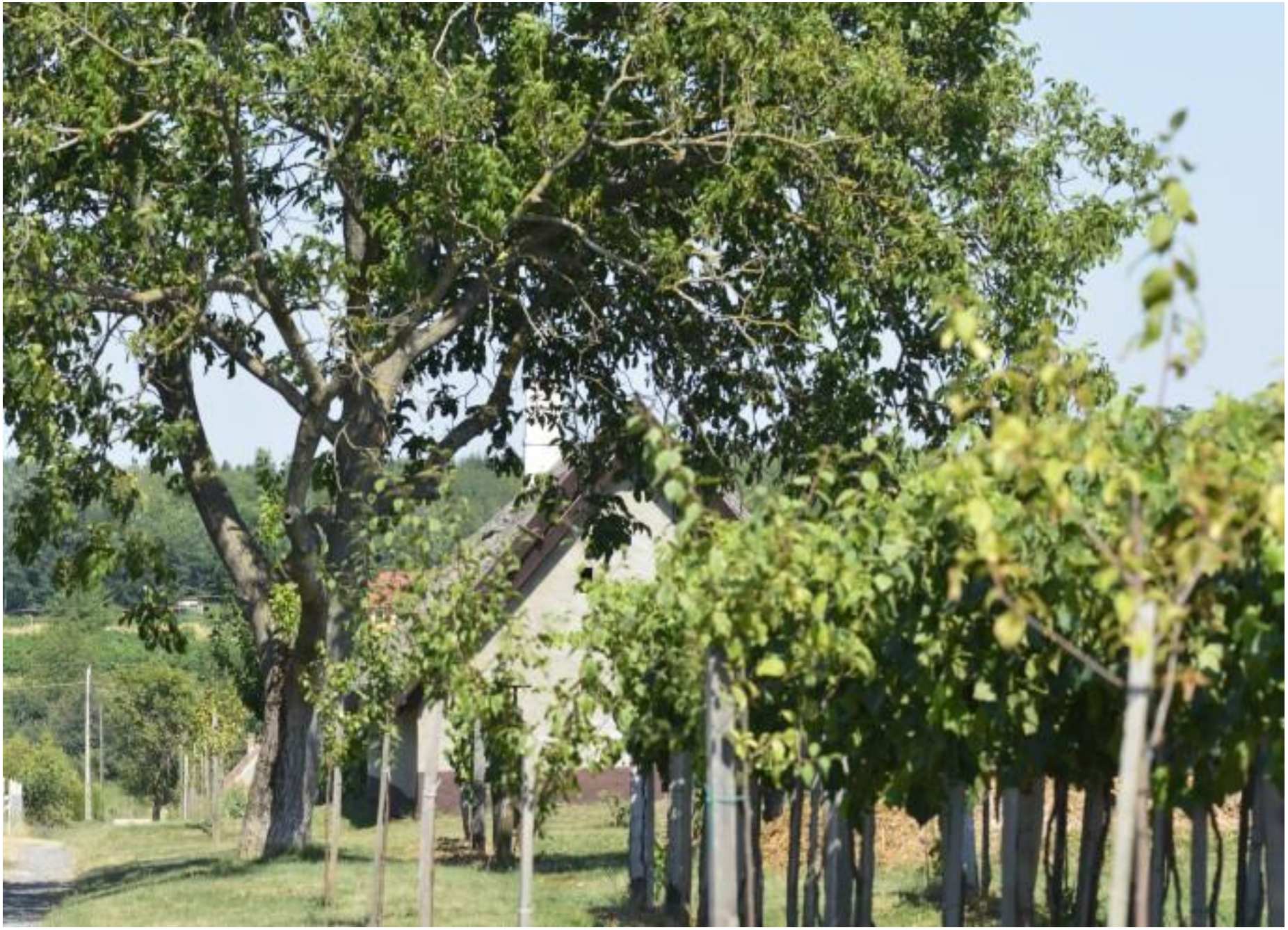

1. melléklet: Inváziós fajok jegyzéke (közterületi telepítésük tilos)

fehér akác (Robinia pseudoacacia) mirigyes bálványfa (Ailanthus altissima)
keskenylevelű ezüstfa (Eleagnus angustifolia) zöld juhar (Acer negundo)
amerikai kőris (Fraxinus pennsylvanica) kései meggy (Prunus serótina)
kanadai nyár (Populus x canadensis) nyugati ostorfa (Celtis occidentalis) cserjés gyalogakác (Amorpha fruticosa)
kisvirágú nebáncsvirág (Impatiens parviflora) bíbor nebáncsvirág (Impatiens grandiflora) japánkeserűfű-fajok (Fallopia spp.)
magas aranyvessző (Solidago gigantea) kanadai aranyvessző (Solidago canadensis) közönséges selyemkóró (Asclepias syriaca)
ürömlevelű parlagfű (Ambrosia artemisiiflora) arany ribiszke (Ribes aureum)
adventív szőlőfajok (Vitis-hibridek) vadszőlőfajok (Parthenocissus spp.)
süntök (Echinocystis lobata)
észak-amerikai őszirózsák (Aster spp.) magas kúpvirág (Rudbeckia laciniata) vadcsicsóka (Helianthus tuberosus s. 1.)
olasz szerbtövis (Xanthium strumaium subsp. italicum) amerikai karmazsinbogyó/ amerikai alkörmös (Phytholacca americana)
kínai karmazsinbogyó/kínai alkörmös (Phytholacca esculen- ta)
japán komló (Humulus japonicus) átoktüske (Cenchrus incertus) nem hazai tündérrózsa fajok
kanadai átokhínár (Elodea canadensis)
aprólevelű átokhínár/vékonylevelű átokhínár (Elodea nuttal- lii)
moszatpáfrányfajok (Azolla mexicana, Azolla filiculoides) borfa/ tengerparti seprűcserje (Baccharis halimifolia) karolinai tündérhínár (Cabomba caroliniana)
közönséges vízijácint (Eichhorma crassipes)

Szosznovszkij-medvetalp (Heracleum sosnowskyi) hévízi gázló (Hydrocotyle ranunculoides)
nagy fodros-átokhínár (Lagarosiphon major)
nagyvirágú tóalma (Ludwigia grandiflora)
sárgavirágú tóalma (Ludwigia peploides) sárga lápbuzogány (Lysichiton americanus)
közönséges süllőhínár (Myriophyllum aquaticum)
felemáslevelű süllőhínár (Myriophyllum heterophyllum)
keserű hamisüröm (Parthenium hysterophorus)
ördögfarok keserűfű (Persicaria perfoliata) kudzu nyílgyökér (Pueraria montana) aligátorfű (Alternanthera philoxeroides) óriásrebarbara (Gunnera tinctoria) tollborzfű (Pennisetum setaceum)

Forrásjegyék

http://www.balatonbereny.hu/portal/

http://mapire.eu/hu/

http://keptar.oszk.hu/html/kepoldal/index.phtm- l?id=16895

http://www.somogy.hu

https://hu.wikipedia.org/wiki/Somogy_megye

http://lechnerkozpont.hu

Saját készítésű fotók

Saját készítésű ábrák